

Barns rett til å bli hørt i saker etter barnevernloven

Kandidatnummer: 564

Leveringsfrist: 25. april 2007

Til sammen 17 889 ord

21.04.2007

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Problemstillinger og tema	1
1.2	Avgrensning og nærmere om fremstillingen	3
1.3	Metode	4
1.4	Kort historikk om barnets rett til å bli hørt	5
<u>2</u>	<u>DE TRE GRUNNPILARENE I NORSK BARNEVERNRETT</u>	<u>7</u>
2.1	Det biologiske prinsipp	7
2.2	Hensynet til barnets beste	7
2.3	Det mildeste inngreps prinsipp	8
<u>3</u>	<u>BARNETS STILLING</u>	<u>10</u>
3.1	Partsstatus	10
3.2	Faktisk stilling	11
<u>4</u>	<u>MENNESKERETTIGHETSLOVGIVNINGEN</u>	<u>13</u>
4.1	Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen	13
4.2	FNs konvensjon om barns rettigheter	15
4.2.1	Generelt	15
4.2.2	Respekt for barnets synspunkter	16
<u>5</u>	<u>BARNEVERNLOVEN</u>	<u>18</u>

5.1	Hjelpetiltak og omsorgsovertakelse	18
5.1.1	Utgangspunkter	18
5.1.2	Barnevernloven § 4-4	18
5.1.3	Barnevernloven § 4-12	20
5.2	Samvær og oppheving av vedtak om omsorgsovertakelse	21
5.2.1	Utgangspunkter	21
5.2.2	Barnevernloven § 4-19	21
5.2.3	Barnevernloven § 4-21	22
5.3	Barnets rett til å bli hørt	23
5.3.1	Rett til å bli hørt	23
5.3.2	Vektlegging av uttalelsene	25
5.3.3	Hvordan høre barn?	27
<u>6</u>	<u>SVENSK BARNEVERNRETT</u>	<u>29</u>
6.1	Generelt	29
6.2	Socialtjänstlagen (2001:453)	30
6.2.1	Innledning	30
6.2.2	Barnets mening	30
6.3	Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)	31
6.3.1	Innledning	31
6.3.2	Omsorgsovertakelse	31
6.3.3	Samvær	32
6.3.4	Opphevelse av omsorgsovertakelse	33
6.4	Hensynet til barnets mening	33
6.5	Avsluttende vurdering	35
<u>7</u>	<u>TINGRETTSPRAKSIS</u>	<u>36</u>
7.1	Innledning	36
7.1.1	Samlet oversikt	37

7.2	Retten til å bli hørt	38
7.2.1	Barn som ikke er hørt	38
7.2.2	Dommer med barn under 7 år	39
7.2.3	Dommer med barn over 7 år	41
7.3	Vekten av uttalelsene	47
7.3.1	Innledning	47
7.3.2	De ulike sakene	48
7.4	Hvordan høres barna?	51
<u>8</u>	<u>HVA KAN UTLEDES AV DOMMENE?</u>	<u>53</u>
<u>9</u>	<u>VURDERING OG AVSLUTNING</u>	<u>56</u>
<u>10</u>	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>58</u>

1 Innledning

1.1 Problemstillinger og tema

Temaet for avhandlingen er barns rett til å bli hørt etter lov om barneverntjenester 17. juli 1992 nr. 100, heretter kalt barnevernloven, § 6-3. Retten til å bli hørt omtales også som barns medbestemmelsesrett, noe som gir en anvisning på at barn har en rett til være med å bestemme i saker som angår dem. Barnevernloven § 6-3 er plassert i lovens kapittel om saksbehandling og gjelder følgelig for alle saker som faller inn under barnevernloven.

Retten til å bli hørt kan deles inn i flere underproblemstillinger. Den første er 1) om barn blir hørt i det hele tatt, og hvordan de blir hørt, og endelig 2) hvilken vekt uttalelsene eventuelt får. At et barn har rett til å bli hørt kan virke greit å praktisere, men retten til å bli hørt inngår i et komplekst saksforhold, som gjør at den kan bli vanskelig å praktisere i en del tilfelle.

I denne avhandlingen er det retten til å bli hørt i saker om omsorgsovertakelse, samvær og opphevelse av omsorgsvedtak som behandles. Det mest interessante er å se hvordan retten til å bli hørt blir anvendt i praksis, og om retten til å bli hørt kan anses som en reell rett for barna. Barns medbestemmelsesrett etter svensk rett vil også bli behandlet, for å se om det er nevneverdige forskjeller mellom landene.

Formålet med barnevernloven skal blant annet være å sikre barn og unge nødvendig hjelp i rett tid, jf. barnevernloven § 1-1 første ledd, som er å anse som barnevernets primæransvar.¹ Loven gjør i andre kapitler rede for hva som er å anse som slik adferd eller oppvekstvilkår at hjelp må anses nødvendig, jf. barnevernloven kapittel 4.

Med hjemmel i barnevernloven kan det ytes frivillige tiltak til barn og foreldre som samtykker, og det kan fattes tvangsvedtak, som er et svært alvorlig inngrep i en families liv.² Ofte vil et tvangstiltak innebære at barnevernet overtar omsorgen for barnet, det vil si

¹ Ofstad og Skar 2004 s. 20

² Kjønstad (red.) 2002 s. 5

at foreldrene fratas omsorgen for sitt eller sine barn. Et slikt inngrep må da ha lovhjemmel, jf. legalitetsprinsippet, som er et grunnleggende prinsipp i norsk rett.

Det å kunne få uttrykke sine meninger og ønsker i saker som omhandler en selv, er noe mange vil ta som en selvfølge. For barn er ikke dette en selvskreven rett. Barna er blant annet ikke automatisk part i saken, se barnevernloven § 6-3 annet ledd.

Barnet kan i noen tilfeller få status som part, men vil også ellers ha en rett til å uttale seg om spørsmål som vedgår det personlig, jf. barnevernloven § 6-3. Barns rett til å bli hørt er en sentral rettighet for barn som involveres i saker om blant annet omsorgsovertakelser.

Retten til å bli hørt ble styrket ved inkorporeringen av FNs konvensjon om barns rettigheter, heretter kalt barnekonvensjonen, i 2003, jf. artikkel 12. Aldersgrensen i barnevernloven for retten til å bli hørt ble etter dette satt ned fra 12 år til 7 år.

Barnekonvensjonen styrker generelt barnets stilling i saker som vedgår dem personlig, slik at det er ingen tvil om at barnevernsaker omfattes av konvensjonen, da slike saker berører barnas personlige forhold. Barn skal, som voksne, gis et vern i saker som angår dem. Den tidligere barnevernloven av 1953 ga ingen anvisning på en nedre aldersgrense i bestemmelsen som ga barnet mulighet til å uttale seg. Dette, sammen med inkorporeringen av barnekonvensjonen, gjør at det er interessant å se på barns rett till å bli hørt nå i dag. Retten til å bli hørt gir ikke bare et vern, den er også med på å sikre at alle sider av saken blir belyst, ikke bare hva barneverntjenesten og foreldre mener. Barn er spesielt utsatt siden de ikke alltid har evne eller forståelse for å oppfatte hva som skjer rundt dem i slike saker. De største barna kan ha en viss forståelse, og kan lettere sette seg inn i saken, men har likevel et stort behov for vern, og behov for at det blir påsett at deres interesser blir ivaretatt.

I saker om omsorgsovertakelse er behovet for rettigheter for barn ekstra viktig, da det her dreier seg om inngrep av stor betydning fra offentlig myndighet i familielivet. Denne retten til familieliv er beskyttet i Den europeiske menneskerettskonvensjon, heretter kalt EMK, artikkel 8, og utgjør en grunnleggende menneskerettighet. Det er strenge vilkår som må oppfylles før foreldre kan fratas omsorgen for sine barn, jf. barnevernloven § 4-12.

Innen barnevernretten er det tre prinsipper som gjør seg sterkt gjeldende. Det er det biologiske prinsipp, at barn i utgangspunktet har det best med sine biologiske foreldre, det mildeste inngreps prinsipp og hensynet til barnets beste. Prinsippet om det mildeste inngrep er særlig aktuelt i saker hvor det er spørsmål om det offentlige skal gripe inn og frata foreldrene omsorgen for deres barn. Det grunnleggende hensyn uansett er hensynet til barnets beste. Hele barnevernlovgivningen bygger på dette hensynet, da det er barnet som står i fokus og ikke foreldrene.

I 2005 mottok totalt 39 200 barn tiltak fra barnevernet. Over 7 100 av disse barna var under omsorg av barnevernet, og bodde enten i fosterhjem eller institusjon.³ Disse tallene viser at det er mange barn som ikke lever under tilfredsstillende forhold, og det er derfor interessant å se på retten til å bli hørt, når det er så mange barn som berøres av barnevernloven.

1.2 Avgrensning og nærmere om fremstillingen

En vesentlig del av avhandlingen vil bestå av en gjennomgang av gjeldende rett, både i forhold til retten til å bli hørt, og andre viktige regler i barnevernloven som anses som relevante for medbestemmelsesretten, slik disse fremkommer i lovtekst, forarbeider, juridisk litteratur og utvalgte dommer.

Barnets rett til å bli hørt kan ikke ses alene, men må behandles sammen med de grunnleggende prinsippene i barnevernretten, som barnevernretten er en del av.

De ulike vilkårene som må oppfylles for å kunne vedta omsorgsovertakelse, oppheve et slikt vedtak og bestemmelsen om samvær, vil ikke være gjenstand for grundig behandling, men det vil bli gitt en oversikt. Dette fordi det er barns medbestemmelsesrett som er sentral i denne avhandlingen, og det vil ikke plassmessig være rom for en nøye gjennomgang av begge temaer, men det er nødvendig med en viss behandling, for sammenhengens skyld.

Utvalgt tingrettspraksis vil også bli gjennomgått i forhold til retten til å bli hørt etter barnevernloven.

³ <http://www.ssb.no/emner/03/03/10/>

Det vil også bli gitt en oversikt av svensk barnevernrett i forhold til medbestemmelsesretten, for å kunne se om det er store likheter, eventuelt forskjeller, mellom landenes lovgivning.

Andre lover som behandler barns medbestemmelsesrett vil ikke bli behandlet utover det som er nødvendig for denne fremstillingen, da de ikke er av relevans for oppgavens tema.

1.3 Metode

Hovedsakelig er det den alminnelige juridiske metode som kommer til anvendelse i avhandlingen. Det foretas først og fremst en rettsdogmatisk gjennomgang av gjeldende rett. Med gjeldende rett siktes det her til den rett som er nedfelt i lovtekst, slik den tolkes i lys av de øvrige rettskildefaktorene. Det vil også bli sett på hvordan denne gjeldende rett blir anvendt av domstolene, dette kan kalles den ”fungerende rett”.

Når det skal gjøres rede for gjeldende rett er det nødvendig ikke bare å se på lovteksten, men også gå inn i forarbeidene til loven for å se hva lovgivers intensjoner har vært. Det er ikke alltid slik at lovgivers mening kommer klart frem i de ulike bestemmelsenes ordlyd. Forarbeidene utgjør derfor en viktig kilde i denne sammenhengen, sammen med høyesterettspraksis og annen relevant litteratur. Reelle hensyn er også fremtredende på et område som barnevernretten. Det er mange ulike hensyn som kan anses som reelle, men særlig hensynet til barnets beste er viktig på dette området. Det er lovfestet, men er et reelt hensyn, fordi innholdet av hva som er til barnets beste endrer seg over tid og i takt med samfunnsendringer.

I saker hvor barnevernet griper inn ved tvang må en slik avgjørelse hjemles i en lovregel, jf. legalitetsprinsippet som er av stor betydning på dette området.

De internasjonale menneskerettighetene utgjør relevante rettskilder i denne fremstillingen. Det er særlig EMK og barnekonvensjonen som er sentrale for avhandlingens tema. Begge konvensjonene er inkorporert av Norge og har således status som lov med forrang for nasjonal lovgivning ved eventuell konflikt, jf. lov om styrking av menneskerettighetens stilling i norsk rett 21. mai 1999 nr. 30, heretter kalt menneskerettsloven, § 3. Konvensjonene vil være viktige rettskildefaktorer ved tolkingen

av lovgivning som berøres av konvensjonen. Barnekonvensjonen skiller seg ut fra barnevernloven ved at den regulerer barns rettigheter allment, og ikke bare får anvendelse i saker mellom foreldre, barn og den enkelte kommune, slik som barnevernloven får.

I kapittelet som omhandler svensk rett vil svensk litteratur stå for en stor del av kildematerialet, og også egne vurderinger av den svenske lovgivningen. I denne forbindelse har Titti Mattssons doktoravhandling *Barnet og rättsprocessen* vært av stor betydning, sammen med de to relevante svenske lovene; socialtjänslagen og lov (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). To av forarbeidene til lovene, SOU 2000:77 og Ds 2002:13, har også vært av betydning, uten at de har blitt anvendt direkte i avhandlingen.

Av praksis vil tingrettsavgjørelser om samvær, omsorgsovertakelse og oppheving av omsorgsvedtak for 2005, 2006 og til og med 14. mars 2007 være gjenstand for behandling. Dette for å se hvordan medbestemmelsesretten blir anvendt i praksis. Dommene vil bli anvendt empirisk for å se om det som leses ut av ordlyden er forenlig med den forståelse retten legger til grunn. Totalt er det funnet 16 dommer, som er valgt ut ved en gjennomgang av alle avgjørelser avsagt av tingrettene i Norge den aktuelle tidsperioden, via den kronologiske oversikt Lovdata oppstiller. Av de 16 dommene er det flere av dommene som behandler spørsmålet om omsorgsovertakelse og samvær samtidig, slik at det i disse tilfelle blir omtalt som at en og samme dom har to sakstilfeller, men med de samme parter.

1.4 Kort historikk om barnets rett til å bli hørt

Før den nåværende barnevernloven hadde det allerede vært utarbeidet to lover om hva som skulle skje med barn som ikke fikk den nødvendige omsorg i hjemmet. Den første loven kom i 1896 og het lov om Behandlingen af forsømte Børn, men ble kalt vergerådsloven. Med denne loven ble Norge det første landet i verden med et offentlig barnevern.⁴ Vergerådsloven ble avviklet av Lov om barnevern av 17. juli 1953 nr. 14. Denne loven oppstilte et prinsipp om at det er barnets beste som skal stå i sentrum. Målet med 1953-

⁴ Kjønstad (red.) 2002 s. 31

loven var ikke bare å oppnå modernisering, men også en mer enhetlig praksis og en bedre administrering av barnevernstjenesten.⁵ I denne loven ble det større fokus på forebyggende tiltak. Årsaken var at man i større grad så betydningen av at barn fikk vokse opp hjemme hos sine foreldre, fremfor å bli satt bort. Det ble da nødvendig med hjelpetiltak.⁶ Etter barnevernloven av 1953 § 17 annet ledd skulle helse- og sosialstyret alltid ha barnets beste for øyet når det skulle ta standpunkt til hvilke avgjørelser som skulle tas.

Barnet ble også gitt rettigheter etter 1953-loven. I lovens § 8 tredje ledd het det: "Barnet skal ha høve til å uttale seg for helse- og sosialstyret i møte." Videre i tredje ledd het det at hvis barnet skal uttale seg, skal det påses at det får uttale seg fritt og utvungent. Var det grunner som tilsa det, kunne barnet få forklare seg for et av medlemmene i helse- og sosialstyret. Barna fikk altså en uttalelsesmulighet før den nåværende loven. Ikke før i 1982 ble den første dommen i en barnevernsak avsagt, jf. Rt. 1982 s. 764.⁷ Barnet her var en 6 år gammel psykisk utviklingshemmet gutt, og retten til å uttale seg ble ikke nevnt.

Barnet gis etter den gamle loven bare en mulighet, og ikke en ubetinget rett til å uttale seg. Det sies heller ingenting om hvordan uttalelsene skal vektlegges, slik som nåværende barnevernlov § 6-3 første ledd gir anvisning på. Bestemmelsen var generelt og skjønnsmessig utformet, og hadde ingen aldersgrense slik som dagens regel har. Likevel var utgangspunktet likt; barnet skulle få en mulighet til å si hva det tenkte og ønsket. At det ikke var satt noen aldersgrense hadde kanskje ingen stor betydning, da det antakelig i vurderingen av om barnet i det hele tatt skulle få uttale seg, var av betydning hvilken alder barnet hadde.

⁵ Tjomsland (red.) 2003 s. 11

⁶ Kjønstad (red.) 2002 s. 38

⁷ Lindboe 2003 s. 41

2 De tre grunnpilarene i norsk barnevernrett

2.1 Det biologiske prinsipp

Barnevernlovens grunntanke er at det har stor egenverdi for barn å kunne vokse opp hos sine biologiske foreldre, selv om det er mangler ved omsorgen.⁸ Utgangspunktet vil altså i alle saker være at det skal mye til før et barn blir flyttet fra sine foreldre, men at det er nødvendig å ha regler som hjemler en rett for barneverntjenesten til å gripe inn der det anses nødvendig. Derfor er det regler om hjelpetiltak og omsorgsovertakelse i barnevernloven. Barnevernet skal i størst mulig grad begrense sine inngrep til kun å omfatte hjelpetiltak i hjemmet.⁹ Å ty til omsorgsovertakelse er et drastisk inngrep og skal være siste utvei. Barnevernlovens regler om samvær og tilbakeføring av barn etter omsorgsovertakelse kan ses på som utslag av det biologiske prinsipp, i og med tanken hele tiden er at barn og foreldre skal ha kontakt med hverandre.

2.2 Hensynet til barnets beste

Hensynet til barnets beste er det mest sentrale grunnsyn i barneretten, og er av overordnet betydning i alle saker som behandles etter barnevernloven, og er derfor lovfestet, jf. barnevernloven § 4-1 som sier at det ved anvendelse av bestemmelsene i lovens kapittel 4 skal legges avgjørende vekt på dette hensynet. Det vil si at det er barnet som står i sentrum for vurderingen, og at det ikke er foreldrene det skal tas hensyn til. I tillegg til å vurdere de materielle vilkår loven oppstiller, er det nødvendig å se på hva som faktisk er til barnets beste. Det er ved anvendelse av *særlige tiltak* at hensynet skal være avgjørende etter barnevernloven. Men hensynet gjør seg også gjeldende i andre saker, for eksempel i saker etter barneloven, jf. barneloven § 48 som bestemmer at avgjørelser skal rette seg etter det som er best for barnet. Det er dog viktig å huske på at vurderingen av hva som er til barnets

⁸ Lindboe 2003 s. 21

⁹ Lindboe 2003 s. 21

beste er ulik avhengig av om en sak behandles etter barneloven eller barnevernloven. Dette fordi barnevernloven hjemler mye mer inngripende tiltak enn barneloven, som bygger på at barnet uansett blir hos en av sine foreldre.

I forbindelse med hensynet til barnets beste skal det blant annet legges vekt på å gi barnet stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen, jf. barnevernloven § 4-1 annet punktum. Dette hensynet kan aldri begrunne et tiltak i seg selv, men får ofte utslagsgivende betydning når det først er konstatert at en situasjon oppfyller vilkårene i en bestemt regel i barnevernloven.¹⁰ Hensynet til barnets beste gjelder altså skjønnsutøvelse innenfor lovens rammer.¹¹

I saker om barn og foreldre er det flere hensyn som må tas, blant annet hensynet til hva foreldrene, og barnet, mener, hva eventuelt oppnevnte sakkyndige mener og til slutt dommerens egen oppfatning. Disse ulike hensynene må veies mot hverandre for å finne ut av hva som skal tillegges størst vekt i den konkrete saken, hvor barnets beste skal være overordnet.

Hensynet til barnets beste, og hensynet til det biologiske prinsipp må ses i sammenheng, da dette prinsippet er et grunnleggende utgangspunkt i norsk rett, og må derfor inngå i vurderingen av hva som er til barnets beste.

Det er fylkesnemnda, eventuelt domstolen, som skal ta denne vurderingen, og avgjøre om den beslutningen barnevernet mener bør fattes er korrekt eller ikke, eller om et vedtak fattet av fylkesnemnda i saker om omsorgsovertakelse, samvær eller oppheving av omsorgsovertakelse, kan opprettholdes eller ikke.

2.3 Det mildeste inngreps prinsipp

Når det offentlige skal gripe inn i familieliv må det være en god grunn som støtter opp om inngrepet. I de mest alvorlige tilfellene hvor det kan bli tale om inngrep som omsorgsovertakelse, skal andre tiltak i det minste være vurdert først. Det er ikke nødvendig at hjelpetiltak er prøvd først. Dette henger sammen med de to andre prinsippene, man

¹⁰ Lindboe 2006 s. 36

¹¹ Lindboe 2003 s. 23

ønsker at barn skal bo med foreldrene og man vil det beste for barnet. Prinsippet er også av hensyn til foreldrene, siden inngrep også er en stor belastning for dem, og ikke bare barnet.

Å iverksette et mer inngripende tiltak enn nødvendig vil det aldri være adgang til, det vil stride mot lovens grunnsyn. Barnevernet må altså hele tiden vurdere om det er tilstrekkelig med et mildere tiltak.¹² Dette kommer til uttrykk blant annet i barnevernloven § 4-12 annet ledd som pålegger barneverntjenesten å vurdere andre tiltak før vedtak om omsorgsovertakelse fattes.

¹² Lindboe 2003 s. 22

3 Barnets stilling

3.1 Partsstatus

Med barn menes enhver under 18 år, jf. barnevernloven § 1-3 første ledd.

Forvaltningsloven gjelder med særregler som er fastsatt i barnevernloven. Etter lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker 10. februar 1967 nr. 00, heretter kalt forvaltningsloven, § 2 første ledd litra e, defineres part som en *”person som avgjørelsen retter seg mot eller som saken ellers direkte gjelder.”* Da skulle alle barn til enhver tid hatt status som part i en sak.¹³ Det er likevel ikke slik tilfelle er i saker som behandles etter barnevernloven. I disse sakene er ikke barnet automatisk gjort til part, jf. barnevernloven § 6-3. Det er foreldrene og kommunen der barneverntjenesten holder til som er part i saken. Dette selv om barnet er det individet saken handler om og som er kjernen i alle vurderinger. Etter barnevernloven § 6-3 kan barnet få stilling som part og ha selvstendige partsrettigheter når det er fylt 15 år og forstår hva saken gjelder, og også ellers i særskilte tilfeller. Det betyr at barnevernloven § 6-3 annet ledd begrenser den partsstilling barn under 15 år ville ha hatt etter forvaltningsloven.¹⁴ Det er opp til retten å avgjøre hva som er et særskilt tilfelle. I kjennelsen inntatt i Rt. 1999 s. 490, som omhandlet en jente på cirka 14 år, uttalte retten at det etter barnevernloven § 6-3 annet ledd ikke var holdepunkter for at det skulle legges avgjørende vekt på barnets ønske og det behov barnet selv mente å ha for partsrettigheter når det skulle vurderes om barn skulle få partstatus eller ikke når de ikke var fylt 15 år enda. Høyesterett sluttet seg til lagmannsrettens begrunnelse om hvorfor jenta ikke fikk stilling som part. Retten la til grunn at det ville være en for stor påkjenning for jenta å skulle opptre som part, fordi hun da måtte ansvarliggjøres og involveres i saken på en helt annen måte enn hun hittil hadde blitt, og at jenta hadde vært nødt til å ta mer ansvar for seg selv enn det alderen skulle tilsi. Et siste moment var at jenta for fylkesnemnda

¹³ Ofstad og Skar 2004 s. 275

¹⁴ Ofstad og Skar 2004 s. 275

hadde fått oppnevnt en talsperson som kunne føres som vitne og fremme hennes synspunkter om hun ønsket det. Dette viser at det skal en del til før et tilfelle blir å anse som særskilt.

På den annen side skal det mye til for at barn som er fylt 15 år ikke får partsstatus om de ønsker det. Det vil si at kriteriet ”*forstår hva saken gjelder*” i barnevernloven § 6-3 annet ledd ikke anses som et strengt vilkår ved siden av alderskriteriet.¹⁵ Hovedregelen er at barn ved fylte 15 år kan gjøre partsrettigheter gjeldende.¹⁶ At barnet får partsstatus påvirker ikke foreldrenes status som part.¹⁷

Barn som ikke selv har status som part har mulighet til å få oppnevnt en talsperson som representerer og ivaretar barnets interesser både før og under saken, jf. barnevernloven § 7-4. Denne talspersonen er ikke sakkyndig og har som oppgave å fremstille saken fra barnets synsvinkel, samtidig som han skal gi sin selvstendige fremstilling av saken. Talspersonen har ikke partsrettigheter.¹⁸ Det er på den annen side ikke slik at alle barn har en egen talsperson, da regelen kun er en *kan* regel.

I saker om barn med atferdsvansker har barnet alltid status som part. Dette fordi det i første rekke er et inngrep overfor barnet, og ingen omsorgsovertakelse overfor foreldrene.¹⁹

3.2 Faktisk stilling

Rent faktisk befinner barnet seg i en sårbar situasjon. Mange av barna er ikke part, de bor kanskje i en ny og fremmed fosterfamilie eller er bosatt på en institusjon mens fylkesnemndas vedtak prøves for retten. Selv om mange av barna ikke har hatt det bra hjemme, vil de ofte føle savn og lengsel likevel. Når barnet er såpass stort at det kan oppfatte og forstå det som skjer rundt det, er det viktig at barnets mening synliggjøres,

¹⁵ Lindboe 2006 s. 81

¹⁶ Ofstad og Skar 2004 s. 276

¹⁷ Rundskriv Q-1036

¹⁸ Forskrift 22.12.1993 nr. 1430 § 4. Se også Lindboe 2006 s. 93

¹⁹ Lindboe 2006 s. 81

enten ved at det selv er blitt gjort til part, ved at en oppnevnt talsperson fremmer hans eller hennes mening for retten, eller at fylkesnemnda eller retten påser at barnets mening innhentes på annen måte. Barn er trofaste og lojale mot sine foreldre, og det er derfor svært viktig at barnet får en mulighet til å uttrykke seg uten å føle seg presset til verken det ene eller det andre.

4 Menneskerettighetslovgivningen

4.1 Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen

Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen fra 1950 er den mest sentrale konvensjonen som regulerer individets rettigheter. EMK ble inkorporert av Norge i 1999 og er således gjort til norsk lov, med forrang for nasjonale lover ved eventuell motstrid, jf. menneskerettsloven, § 3.

EMK artikkel 8 sikrer alle rett til respekt for privatliv og familieliv.

Omsorgsovertakelse av det offentlige er et inngrep og en krenkelse av den retten artikkel 8 beskytter. Men det er gjort unntak fra denne grunnleggende menneskerettigheten der det er så alvorlige mangler at noen må gripe inn. EMK artikkel 8 nr. 2 oppstiller vilkårene for når et inngrep i retten til privatliv og familieliv er legitimt:

”Det skal ikke skje noe inngrep av offentlig myndighet i utøvelsen av denne rettighet unntatt når dette er i samsvar med loven og er nødvendig i et demokratisk samfunn av hensyn til den nasjonale sikkerhet, offentlige trygghet eller landets økonomiske velferd, for å forebygge uorden eller kriminalitet, for å beskytte helse eller moral, eller for å beskytte andres rettigheter og friheter.”

Det er tre vilkår som må oppfylles. For det første må inngrepet være i samsvar med loven, det menes med det at inngrepet må ha hjemmel i nasjonal lovgivning. Videre må inngrepet ha et legitimt formål. Artikkel 8 nr. 2 oppstiller de hensyn og formål som er å anse som legitime.²⁰ De alternativer som er aktuelle i situasjoner hvor barnevernet må gripe inn er hensynet til å beskytte helse eller moral, eller å beskytte andres rettigheter og friheter. Reglene i barnevernloven er nettopp til beskyttelse av barn og unge som lever under forhold som ikke er tilfredsstillende. Endelig må inngrepet være nødvendig i et demokratisk samfunn. Med dette siktes det til at inngrepet ikke må gå lenger enn det som

²⁰ Tjomsland (red.) 2003 s. 79-81

kan begrunnes ut fra de nevnte formålene. Det vil si at det ikke er nok at inngrepet er rimelig, ønskelig eller lignende, men det trenger heller ikke være uunngåelig.

Omsorgsovertakelse vil aksepteres av den europeiske menneskerettighetsdomstol, heretter kalt EMD, om det synes nødvendig og oppfyller de vilkår EMK for øvrig oppstiller i artikkel 8.

EMD skal påse at våre regler og handlinger ikke bryter med menneskerettighetene. EMD kan altså overprøve Høyesteretts avgjørelser.

En sak trekkes i denne forbindelse frem, da den er relevant for oppgavens tema. Saken Bronda mot Italia²¹ fra 1998 omhandlet en 14 år gammel jente som hadde bodd i fosterhjem i tre år. Moren og besteforeldrene ønsket gjenforening. Saken endte i EMD etter klage fra besteforeldrene da appellrettens beslutning om gjenforening ble utsatt. EMD fant at det ikke forelå krenkelse av EMK artikkel 8. Domstolen konkluderte med at jentas eget ønske om å forbli i fosterhjemmet, som hun konsekvent hadde gitt uttrykk for over tid, måtte veie tyngre enn besteforeldrenes ønske om gjenforening og at hensynet til barnet overskygget besteforeldrenes.²² Dommen viser at barns egne meninger til tider tillegges stor vekt.

Det har vært en diskusjon om hvorvidt EMD går for langt i å overprøve nasjonale myndigheters avgjørelser. Dette fordi enhver stat har et visst spillerom for sin skjønnsutøvelse, som EMD ikke skal overprøve, i og med at hver stat har bedre grunnlag og forutsetninger for skjønnsvurderingen både på grunn av at EMD er langt unna geografisk, men også fordi bevisføringen er middelbar.²³ Dette er en diskusjon som ikke vil bli videreført her, men det viser hvilken viktighet og påvirkning EMD har på Norge som stat og lovgiverorgan, i og med EMD er overordnet norsk Høyesterett.

²¹ Dom 9. juni 1998

²² Avsnitt 62 i dommen, og Tjomsland (red.) s. 84 og 85

²³ Tjomsland (red.) 2003 s. 70

4.2 FNs konvensjon om barns rettigheter

4.2.1 Generelt

FNs konvensjon om barns rettigheter av 20. november 1989 er inkorporert som norsk lov. Det betyr at Norge som stat er forpliktet til å tilpasse sin nasjonale lovgivning, slik at den stemmer best mulig overens med konvensjonen. Dette er nødvendig fordi barnekonvensjonen har forrang for nasjonal lovgivning ved motstrid, jf. menneskerettsloven § 3. Inkorporeringen medførte en del endringer i blant annet barnevernloven fra og med 2003, blant annet ble retten til å bli hørt styrket.

Barnekonvensjonen retter seg mot barn og deres rettigheter, jf. artikkel 1, i motsetning til EMK og de øvrige menneskerettighetskonvensjonene²⁴ som retter seg mot alle mennesker. Konvensjonen regulerer forholdet mellom barnet og samfunnet, og bygger blant annet på et overordnet syn som fremhever barns personlige integritet og autonomi. Det kan i visse tilfeller oppstå en spenning mellom det å ivareta barns autonomi og hensynet til barnets beste, siden det i den totale vurderingen kan være nødvendig å komme til et annet resultat enn det barnet selv ønsker.

Prinsippet om barnets beste fremkommer i barnekonvensjonen artikkel 3 der det er fastsatt at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn, og i artikkel 3 nr. 2 at statene har et ansvar for å sikre barnet den beskyttelse og omsorg som er nødvendig for barnets trivsel. Altså har barnet en rett til å få nødvendig omsorg, mens statene har en plikt til å sikre at dette blir ivaretatt på en tilfredsstillende måte.²⁵

I artikkel 19 utdypes statenes plikter i denne forbindelse nærmere. Bestemmelsen pålegger statene å sikre barn et vern mot blant annet alle former for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelig mishandling eller utnyttning. Bestemmelsen viser at statene har et omfattende ansvar for å beskytte barn, og må jobbe målrettet for å oppfylle de krav konvensjonen stiller på en tilfredsstillende måte.

²⁴ Se FN-konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, og FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter mfl.

²⁵ Sandberg 2003 s. 96

Barnekonvensjonen artikkel 9 gir anvisning på når et barn kan plasseres utenfor hjemmet. Utgangspunktet er også her at et barn ikke skal skilles fra sine foreldre, med mindre det anses som nødvendig av hensyn til barnets beste. Barnevernloven § 4-12 annet ledd stemmer derfor godt overens med barnekonvensjonen.

Barnekonvensjonen fastslår også at barn og foreldre har rett til kontakt med hverandre, selv om barnet er atskilt fra en eller begge av foreldrene, med mindre samvær vil være i strid med barnets beste, jf. artikkel 9 nr. 3. Barnevernloven § 4-19 om rett til samvær stemmer godt overens med barnekonvensjonen på dette punkt.

4.2.2 Respekt for barnets synspunkter

Barnekonvensjonen artikkel 12 nr. 1 oppstiller en plikt for statene til å respektere ethvert barns synspunkter.

Artikkel 12 nr. 1 bestemmer at ethvert barn som er i stand til å danne seg en mening om det saken gjelder, skal gis en mulighet til fritt å uttale seg, for på denne måten å kunne delta i alle forhold som vedrører barnet. Konvensjonen bestemmer altså at retten til å si sin mening gjelder i *alle* saker som angår barnet, slik at barnvernssaker faller inn under artikkel 12. I motsetning til nasjonal lovgivning gir ikke konvensjonen anvisning på noen nedre aldersgrense. Etter barnevernloven har barn over 7 år en ubetinget rett til å bli hørt, mens det for barn under 7 år må vurderes om retten skal anvendes ut i fra om barnet anses å være i stand til å danne seg egne synspunkter. Det kan derfor se ut til at barnevernloven gir barna en sterkere uttalelsesrett enn barnekonvensjonen, i og med det garanterer alle barn over 7 år en rett til å bli hørt, uten å måtte foreta en skjønnsmessig vurdering først.

Artikkel 12 nr. 1 bestemmer nærmere at barnets mening skal tillegges *behørig vekt* i samsvar med dets *alder og modenhet*. Dette betyr at vekten må vurderes konkret og at barnet må tas på alvor.²⁶ Barnevernloven § 6-3 sier ingenting om at det skal legges behørig vekt på barnets mening, kun at det skal legges vekt på barnets mening ut i fra dets alder og modenhet. Siden barnevernloven skal stemme overens med barnekonvensjonen skal ikke

²⁶ Hodgkin og Newell 2002 s. 165

denne forskjellen i ordlyd ha noe å si i det konkrete tilfelle. Begrepet behørig har ikke et fast innhold, og er derfor skjønnsmessig.

5 Barnevernloven

5.1 Hjelpetiltak og omsorgsovertakelse

5.1.1 Utgangspunkter

Det tilbys ulike former for hjelp og støtte etter barnevernloven. Det mest vanlige er at barneverntjenesten tilbyr ulike hjelpetiltak som anses å kunne bedre familiens situasjon.

En vesentlig forskjell mellom hjelpetiltak og omsorgsovertakelse er at hjelpetiltak er frivillig og avhenger av foreldrenes samtykke, eventuelt barnets samtykke dersom det er fylt 15 år. Omsorgsovertakelse regnes derimot som et tvangsinngrep og det er ikke nødvendig med samtykke verken av foreldre eller det enkelte barn.

Som et ledd i arbeidet med å bidra til å bedre unges oppvekstvilkår kan barnevernet sette inn hjelpetiltak i de enkelte hjem, jf. barnevernloven § 4-4. Dette er tiltak som kan være tilstrekkelige til at omsorgssituasjonen når et akseptabelt nivå, uten å måtte ty til et så drastisk inngrep som omsorgsovertakelse. Omsorgsovertakelse vil være aktuelt i de tilfellene det kan påvises alvorlig omsorgssvikt, og hvor hjelpetiltak enten er prøvd uten å nå et tilfredsstillende resultat, eller der situasjonen er så alvorlig at hjelpetiltak ikke anses å være tilstrekkelig.

5.1.2 Barnevernloven § 4-4

Hjelpetiltak er særlige tiltak for barn og barnefamilier og skal bidra til å bedre omsorgssituasjonen for barnet. Tiltak etter barnevernloven § 4-4 kan iverksettes som forebyggende tiltak, før, eller i stedet for, en omsorgsovertakelse, men kan også iverksettes etter at et barn er tilbakeført til foreldrene etter en omsorgsovertakelse.²⁷

²⁷ Ofstad og Skar 2004 s. 66 og 67

Tiltak etter barnevernloven § 4-4 er i utgangspunktet basert på samtykke, men fylkesnemnda kan også gi pålegg om tiltak, jf. barnevernloven § 4-4 fjerde ledd.²⁸ For at fylkesnemnda skal kunne gi pålegg om tiltak er det et vilkår at det anses ”nødvendig” å sette i verk tiltaket. Foreldrene kan også samtykke i at barnet plasseres i for eksempel fosterhjem, jf. femte ledd første punktum. Er barnet over 15 år kreves det at også barnet samtykker i hjelpetiltak, når det er gjort til part i saken, jf. barnevernloven § 6-3 annet ledd.²⁹

For å kunne iverksette hjelpetiltak er det et vilkår at barnet har ”særlig behov” for støtte, jf. annet ledd. Det vil si at barnet må ha behov utover det som er normalt for barn i alminnelighet. Det er ikke tilstrekkelig at det er små mangler eller avvik ved forholdene i hjemmet.³⁰

Annet ledd nevner flere former for hjelpetiltak, men er ikke uttømmende. Barnet kan blant annet få oppnevnt støttekontakt, men det er også anledning til å tilby tiltak som å bo utenfor hjemmet. Frivillig flytting kan også gjennomføres etter femte ledd, men det ligner da mer en omsorgsovertakelse, i og med det er snakk om plass i fosterhjem, institusjon eller senter for foreldre og barn. For at et slikt tiltak skal kunne gjennomføres må vilkåret om at barnet har et særlig behov for hjelp være tilstede, samtidig må behovet ikke kunne løses ved hjelp av andre tiltak. Siden det er et frivillig tiltak vil det være lettere å samarbeide med foreldrene enn om det er omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12.³¹ Hvis det er sannsynlig at foreldrene over lengre tid ikke kan gi barnet forsvarlig omsorg, bør det med en gang vurderes om omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12 skal vedtas, fremfor frivillig plassering etter barnevernloven § 4-4, jf. femte ledd annet punktum.

Det blir ikke foretatt noen nærmere behandling av de ulike tiltakene, da det ikke er relevant for temaet for avhandlingen.

²⁸ Lindboe 2006 s. 39

²⁹ Lindboe 2006 s. 39

³⁰ Lindboe 2006 s. 40

³¹ Lindboe 2006 s. 40

5.1.3 Barnevernloven § 4-12

Etter barnevernloven § 4-12 kan et vedtak om å overta omsorgen for et barn treffes når særskilte vilkår er oppfylt. Lovens vilkår er strenge, og det er kommunen i den aktuelle sak som har bevisbyrden for at vilkårene er oppfylt. Barnevernloven § 4-12 er en kan-regel, slik at selv om vilkårene er oppfylt må ikke foreldrene fratas omsorgen, om barnets beste skulle tilsi noe annet. I saker etter barnevernloven § 4-12 er det omsorgsevnen til foreldrene, i forhold til den omsorgsbelastningen barnet eller barna i den konkrete situasjonen medfører, som skal bedømmes. Ofte vil barna det dreier seg om ha omsorgsbehov utover det normale, slik at det igjen kreves mer av omsorgspersonene, men det trenger ikke være slik. Det må foreligge enten alvorlige mangler ved den daglige omsorgen for barnet, jf. litra a, eller at et sykt, funksjonshemmet eller særlig hjelpetrengende barn ikke får dekket sitt behov for behandling eller opplæring, jf. litra b. Med alvorlige mangler menes det at situasjonen må være forholdsvis klart uholdbar.³²

Omsorgsovertakelse etter litra c kan gjennomføres når barnet blir mishandlet eller utsatt for overgrep i hjemmet. Etter litra d kan omsorgsovertakelse fattes når det er overveiende sannsynlig at barnets helse eller utvikling kan bli alvorlig skadd fordi foreldrene er ute av stand til å ta seg av barnet. Beviskravet er strengere i litra d enn i de tre foregående alternativene, jf. ”overveiende sannsynlig”. Dette har sammenheng med at det etter litra d må gjøres en fremtidsvurdering, i forhold til de andre alternativene som kun nødvendiggjør en nåtidsvurdering. Uansett vil fortiden kunne ha betydning for klarlegging av faktum, samtidig som fremtiden vil ha betydning for hva som bør gjøres i den konkrete sak.

Det kreves i tillegg til vilkårene i første ledd at omsorgsovertakelse anses som nødvendig ut fra den situasjonen barnet befinner seg i, jf. annet ledd. Det vil si at vedtak om omsorgsovertakelse ikke kan treffes selv om vilkårene i første ledd er oppfylt, så fremt et hjelpetiltak etter barnevernloven §§ 4-4, 4-10 eller 4-11 kan skape tilfredsstillende forhold, jf. barnevernloven § 4-12 annet ledd. Men det er ikke et krav om at hjelpetiltak

³² Ot.prp.nr.44 (1991-1992) s.110

skal være forsøkt før en omsorgsovertakelse kan vedtas, det er nok at hjelpetiltak er vurdert og funnet ikke å være tilstrekkelig til å oppnå tilfredsstillende forhold i hjemmet.³³

Det må altså foretas en konkret vurdering etter barnevernloven § 4-12 første ledd litra a til d, som til dels også er skjønnspreget, og en ren skjønnsmessig vurdering etter annet ledd, jf. at et vedtak må anses som ”nødvendig”. Dessuten må omsorgsovertakelse være til beste for barnet, jf. barnevernloven § 4-1.

En omsorgsovertakelse innebærer en sterk begrensning i foreldreansvaret ved at foreldrene er fratatt retten til å utøve den daglige omsorgen for barnet, noe som er med på å begrunne de strenge vilkårene, sammen med at det anses å være av stor egenverdi for barn å vokse opp hos sine biologiske foreldre, selv om det er mangler ved omsorgen.³⁴

5.2 Samvær og oppheving av vedtak om omsorgsovertakelse

5.2.1 Utgangspunkter

Som nevnt ovenfor bygger barnevernloven på det biologiske prinsipp, og det vil derfor tilstrebes at barn og foreldre får ha samvær, og eventuelt bo sammen igjen når forholdene er blitt tilfredsstillende. Det er derfor viktig at barnverntjenesten følger utviklingen hos foreldrene, og de barn som er plassert utenfor hjemmet, jf. barnevernloven § 4-16, for å kunne vurdere situasjonen til enhver tid og være sikker på at barnet har det best der det er.

5.2.2 Barnevernloven § 4-19

Barnevernloven bestemmer i § 4-19 at barn og foreldre har rett til samvær selv om det er vedtatt omsorgsovertakelse. Fylkesnemnda skal, når vedtak om omsorgsovertakelse er fattet, ta standpunkt til omfanget av samvær, men kan også om nødvendig bestemme at det, av hensyn til barnet, ikke skal være samvær og eventuelt at foreldre ikke skal få vite hvor barnet oppholder seg.

Nemnda kan bestemme konkret tidspunkt for samværet. Som regel overlater nemnda likevel til barneverntjenesten å bestemme nærmere hvordan samværet skal

³³ Ofstad og Skar 2004 s. 65

³⁴ Ofstad og Skar 2004 s. 104

gjennomføres, mens nemnda bestemmer omfanget av samværet, altså hvor ofte samvær skal gjennomføres, om det skal være dagssamvær, helgesamvær eller overnattingssamvær, og også ofte om det skal være tilsyn eller ikke under samværene.³⁵

For omfanget er det sentralt om omsorgsovertakelsen er midlertidig eller er ment å være langvarig. Er flyttingen av barnet tenkt å være av varig karakter er det ikke på samme måte nødvendig med hyppig samvær, som når omsorgsovertakelsen er ment å føre til tilbakeføring av omsorgen til foreldrene etter noe tid. Dette kommer til uttrykk i flere dommer, både av underretten og av Høyesterett. I Rt. 1998 s. 787, uttaler førstvoterende:

”I de tilfelle omsorgsovertakelse antas å være midlertidig og tilbakeføring ventes å finne sted innen rimelig tid, bør det sørges for at kontakten mellom de biologiske foreldre og barnet holdes best mulig vedlike, jf. uttalelsene i NOU 1985:18 side 162. Dette tilsier etter hvert hyppige samvær av noe lengre varighet. Hvis tilbakeføring ikke kan påregnes eller en tilbakeføring ligger langt fram i tid, tar samvær sikte på at barnet skal få kjennskap til sitt biologiske opphav med henblikk på en eventuell senere tilknytning når barnet vokser til. Hovedmålsettingen over tid må være at også mer begrenset samvær fungerer til barnets beste ut fra barnets følelser, interesser og behov.”

1. januar 2007 trådte det i kraft endringer i barnevernloven § 4-19 som innskrenker andres rett til samvær med barnet.³⁶ Før lovendringen kunne nemnda bestemme at andre enn foreldre skulle gis rett til samvær. Det kreves nå at andre som skal ha samvær med barnet enten må ha ivaretatt den daglige omsorgen for barnet forut for omsorgsovertakelse, jf. tredje ledd, eller at en eller begge av foreldrene ikke er gitt samværsrett med barnet, eller samværsretten er svært begrenset, jf. fjerde ledd.

5.2.3 Barnevernloven § 4-21

Etter barnevernloven § 4-21 kan fylkesnemnda oppheve et vedtak om omsorgsovertakelse dersom foreldre på det aktuelle tidspunktet er i stand til å gi barnet forsvarlig omsorg. Dersom barnet har fått en slik tilknytning til miljøet og menneskene der det er, at det kan føre til alvorlige problemer for barnet om det blir flyttet, skal vedtaket likevel ikke

³⁵ Holgersen og Tellefsen 2003 s. 310

³⁶ Ot.prp.nr 76 (2005-2006) s. 125 og 126

oppheves. I forarbeidene sies det at det med uttrykket ”alvorlige problemer” garanteres at det blir foretatt både en kortsiktig og langsiktig vurdering.³⁷ Bestemmelsen behandles ikke nærmere da ingen av dommene i domsmaterialet tar utgangspunkt i denne bestemmelsen.

5.3 Barnets rett til å bli hørt

5.3.1 Rett til å bli hørt

Barnevernloven § 6-3 første ledd bestemmer:

”Et barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i sak som berører ham eller henne. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet.”

Bestemmelsen er plassert i lovens kapittel om saksbehandlingsregler, og gjelder følgelig for alle saker som avgjøres med hjemmel i barnevernloven. Ut fra en naturlig språklig forståelse av lovens ordlyd betyr det at en sak ikke kan avgjøres uten at barnet har fått en mulighet til å uttale seg, når barnet har fylt 7 år.

Retten til å bli hørt bygger på den liknende bestemmelsen i barneloven § 31 annet ledd, som gir barnet en rett til å være med på avgjørelser. Dette fremgår også av forarbeidene til loven som sier at barneloven § 31 annet ledd må antas å gjelde også for saker etter barnevernloven, og at barneloven § 31 første ledd antas å ha en veiledende betydning.³⁸ Bestemmelsen gir barnet en rett til å si hva det mener om saker som angår dets personlige forhold. Forskjellen mellom første og annet ledd i barneloven § 31 er at første ledd bestemmer at foreldrene skal høre hva barnet har å si før de tar avgjørelser om personlige anliggender for barnet, for eksempel dagligdagse avgjørelser, mens annet ledd regulerer barnets rett til å bli hørt i blant annet sak om hvem av foreldrene det skal bo hos. Som etter barnevernloven ble aldersgrensen også her endret fra 12 år til 7 år etter inkorporeringen av barnekonvensjonen. Barnets uttalerett ble også utvidet til å omfatte alle

³⁷ Ot.prp.nr.44 (1991-1992) s. 55

³⁸ Ot.prp.nr.44 (1991-1992) s. 80

saker som berører ham eller henne, og ikke bare saker om plassering i fosterhjem, institusjon eller senere flytting.³⁹

Barnekonvensjonen artikkel 12 har dog ingen nedre grense for hvilke barn som har rett til å bli hørt, men bestemmer at det for alle barn må vurderes om de er i stand til å danne seg egne synspunkter. Holdes de to bestemmelsene opp mot hverandre vil retten til å bli hørt etter barnevernloven § 6-3 virke som den gir barna en sterkere rett enn artikkel 12 i barnekonvensjonen, siden den sikrer barn over 7 år en ubetinget uttalelsesrett, samtidig som den gir de minste barna en adgang til å uttale seg, så fremt barnet kan danne seg egne synspunkter, som er i overensstemmelse med barnekonvensjonen. Det ble drøftet i forarbeidene⁴⁰ om bestemmelsen burde utformes like skjønnsmessig som barnekonvensjonen artikkel 12. Mot dette uttalte departementet at det da kunne være fare for ulik praksis ved de ulike barnevernkontorene. Departementet konkluderte med at det ville sikre flest mulig barn rett til å bli hørt om man satte en nedre aldersgrense, hvis ikke måtte det bli opp til hver enkelt ansatt ved barnevernkontorene å avgjøre om det enkelte barn skulle bli hørt. En nedre aldersgrense mente departementet ikke ville gi rom for forskjellsbehandling av barn over aldersgrensen.

Formålet med en slik rett etter barnevernloven er i følge forarbeidene at barn skal holdes orientert og sikres mulighet til å påvirke avgjørelser som er viktige for dem.⁴¹ Det er kun en rett, og ikke plikt, til å uttale seg. Men ønsker barnet å gjøre dette har retten plikt til å høre barnets utsagn.

Aldersgrensen på 7 år, kombinert med en skjønnsmessig adgang for yngre barn til å uttale seg, anses for å være best mulig i tråd med barnekonvensjonen artikkel 12.⁴²

I forbindelse med retten til å bli hørt er særlig en høyesterettsdom av betydning. Rt. 2004 s. 811 gjelder endring av dom om omfanget av samvær etter barneloven § 39 annet ledd annet punktum, da faren krevde utvidet samværsrett. Dommens uttalelser om retten til å bli hørt har overføringsverdi til barnevernrettens område, da den er såpass generell at den

³⁹ Ofstad og Skar 2004 s. 271 og 272

⁴⁰ Ot.prp.nr.45 (2002-2003) punkt 5.2.2.2. Se også Ofstad og Skar 2004 s. 272

⁴¹ Ot.prp.nr.45 (2002-2003) s. 29

⁴² Ot.prp.nr.45 (2002-2003) s. 32

må kunne tolkes i lys av sakens omstendigheter. Dommen viser at forholdet mellom barnets beste og barnets medbestemmelsesrett kan være vanskelig. Det gjaldt her en 12 år gammel gutt som ikke var blitt spurt om å uttale seg, likevel kom høyesterett til at lagmannsrettens avgjørelse ikke var beheftet med saksbehandlingsfeil. Det var barneloven før endringen i 2003 som kom til anvendelse. Høyesterett begrunnet sin avgjørelse med at det ville være svært vanskelig for gutten å ta standpunkt til om han burde forklare seg, og at han kunne bli utsatt for et press. Retten trakk også inn guttens særlig problemer, og at det i en slik situasjon var behov for å verne ham. Tidligere i sin begrunnelse fremhevet retten at det måtte foretas en vurdering av barnets personlige forutsetninger i forhold til retten til å bli hørt etter barneloven § 31, og at det var barnets beste som måtte være styrende.

Retten vurderte det altså her som for vanskelig for gutten å måtte ta stilling til om han skulle uttale seg, slik at det derfor ikke var til hans eget beste å bli hørt. Dommens begrunnelse er blitt kritisert, blant annet av Lucy Smith, for å være for generell når den uttaler at retten til å bli hørt må vurderes i lys av prinsippet om barnets beste.⁴³ Hun mener at hensynet til barnets beste må anvendes når barna *er* blitt hørt, og ikke i avgjørelsen av om barnet *skal* høres. Ut fra lovens ordlyd ser dette ut til å være en riktig tilnærming av hvordan hensynet til barnets beste skal anvendes i forbindelse med retten til å bli hørt.

5.3.2 Vektlegging av uttalelsene

Barnevernloven § 6-3 første ledd siste punktum bestemmer at barnets mening skal vektlegges i samsvar med barnets alder og modenhet. Loven gir altså ingen klar veiledning på hvor mye retten skal vektlegge utsagnene, bare at alder og modenhet er nødvendige, og viktige, vurderingsmomenter og at det må foretas en individuell vurdering i den konkrete sak. Dette til forskjell fra barneloven, som bestemmer at det skal legges *stor* vekt på barnets mening når det er fylt 12 år. At det skal legges stor vekt på meningene etter barneloven henger sammen med at det etter barnevernloven er mer inngripende tiltak som iverksettes enn etter barneloven. Etter barnevernloven kan foreldrene miste den daglige omsorgen for barna sine, mens det etter barneloven er tale om saker som avgjør hvor barnet skal bo fast, såkalt barnefordelingsaker. En annen viktig forskjell er at barna etter en

⁴³ Smith 2004 s. 229 flg.

omsorgsovertakelse blir fratatt sine vante omgivelser og omsorgspersoner. Barna vil derfor ofte ha vansker med å se de avvik og mangler som deres omsorg faktisk har. Det kan derfor være grunn til å legge mer vekt på blant annet sakkyndiges rapporter, enn barnets mening, når det er tale om et så inngripende inngrep i familielivet. Dette fordi det for saker som behandles etter barneloven ikke handler om barn som lever under dårlige forhold, men barn som har to foreldre som begge kan ta seg av dem, slik at det kan være grunn til å tillegge barnets mening større vekt etter barneloven. Etter barnevernloven står retten altså nokså fritt i sin vurdering av hvilken vekt uttalelsene skal tillegges. Hensynet til barnets beste skal uansett være veiledende hele veien, men barnets mening skal inngå som et av momentene ved vurderingen, så fremt deres synspunkter er innhentet.

Særlig en sak kan trekkes frem som sentral for hvilken vekt barns uttalelser skal få. Rt. 2004 s. 999 omhandler en 12 år gammel gutt. Han hadde bodd på barnehjem, senere fosterhjem, i mer enn to år, og moren søkte nå å få tilbake omsorgen for gutten. Guttens syn på omsorgsspørsmålet ble blant annet innhentet gjennom psykolog, som hadde ført samtaler med gutten forut for rettssaken, og gjennom dommersamtale. Hele veien ga gutten et sterkt uttrykk for at han ville hjem til mor, og truet også med å ta sitt liv om han måtte bli i fosterhjem i ett år til. Om barnevernloven § 6-3 og momentene om barnets alder og modenhet uttaler retten:

”Jeg er enig med barneverntjenesten i at det kan stilles spørsmål ved grunnlaget for hans standpunkt - dels fordi han synes sterkt påvirket av morens holdning, og dels fordi han ikke innser hennes svakheter som omsorgsperson. Men selv om dette reduserer den selvstendige vekt av hans standpunkt, har standpunktet likevel stor betydning for om det er forsvarlig å opprettholde omsorgsovertakelsen”.

Guttens standpunkt ble tillagt relativt stor vekt, jamfør rettens uttalelse. Den sakkyndige trakk spesielt frem at gutten var nokså stor, og at hans forhold til moren var en del av ham, slik at mindre samvær ikke ville kunne gjøre situasjonen noe annerledes i forhold til at han ønsket seg hjem. Hensikten med omsorgsovertakelse kunne ikke oppnås om ikke mor og sønn endret sitt syn på omsorgsovertakelsen. Under tvil kom retten til at

omsorgsovertakelsen skulle oppheves. Dette var i samsvar med den sakkyndige, som ikke klarte å finne noen alternativer som ga en fullgod løsning for gutten, og en tilbakeføring ville derfor være ”minst ille”. Denne dommen viser hvilken påvirkning barnets mening kan ha. Om gutten hadde trivdes i fosterhjemmet, men likevel ønsket seg hjem, er det ikke like sikkert at utfallet hadde blitt det samme.

I forbindelse med hvilken vekt de enkelte uttalelser skal få kan det være interessant å spørre om det har vært lovgivers intensjon å la hensynet til barnets beste inngå i vurderingen av om, og eventuelt i hvilken grad, en uttalelse skal vektlegges. Det er ingen tvil om alle barn over syv år har en absolutt rett til å si sin mening. Det som kan skape tvil er om retten egentlig er reell når det er opp til dommeren å avgjøre om det barnet sier skal vektlegges i det hele tatt. Med denne avgjørelsesmyndigheten kan enhver dommer velge å legge svært liten vekt på barnets synspunkter som et moment i vurderingen, begrunnet med at det er av hensyn til barnets beste, slik at retten til å bli hørt kan virke lite reell i enkelte saker.

5.3.3 Hvordan høre barn?

Loven gir ingen retningslinjer for hvordan barn skal høres, bortsett fra barnekonvensjonen som sier at barnet fritt skal få fremme sine synspunkter. Dette gir likevel liten veiledning i forhold til hvordan barnet skal høres.

Fylkesnemnda, eventuelt retten, står følgelig nokså fritt i hvordan de velger å innhente barnas synspunkter. Det er dog utarbeidet interne retningslinjer gjennom et rundskriv.⁴⁴ Rundskrivet gjelder for saker som behandles etter barneloven, men vil være veiledende også for barnevernsaker. Det fremheves særlig at barnet må få nok informasjon om hva saken gjelder for å kunne uttale seg, slik at det forstår hva saken gjelder og hva det er det skal uttale seg om. Barnet kan høres enten gjennom dommeren, sakkyndig eller at det foretas en nærmere sakkyndig utredning av barnet. I barnevernsaker er det vanligere med sakkyndige utredninger enn i barnefordelingsaker, og barnas synspunkter kommer på denne måten ofte frem gjennom samtaler med den sakkyndige. Men det er viktig å alltid huske på

⁴⁴ Q-15/2004 s. 39 flg.

at barn ofte ikke ser konsekvensene av sine valg, slik at det derfor er nødvendig med en skjønnsmessig vekting av uttalelsene. Det beste vil være om alle samtaler med barn skjer via fagkyndige, da de har bedre forutsetninger for å tolke det barnet sier, og kan fremstille barnets mening på en objektiv måte.

6 Svensk barnevernrett

6.1 Generelt

I Sverige er det særlig to lover som er av betydning for barns rett til å bli hørt i saker om omsorgsovertakelse, samvær og opphevelse av vedtak om omsorgsovertakelse; lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, heretter kalt LVU, og Socialtjänstlagen (2001:453). De to lovene inneholder for så vidt en god del like bestemmelser, slik at noe kan virke som gjentakelser. Årsaken er at socialtjänstlagen er en generell lov, som hjemler blant annet frivillig plassering utenfor hjemmet, mens LVU er en spesiell lov, den omhandler bare ”vård av unga”. Socialtjänstlagen gjelder for alle avgjørelser og vedtak som treffes av Sveriges sosiale tjenester, også vedtak truffet av barnevernet, mens LVU hjemler tvangsinngrep og har derfor størst sammenligningsverdi med barnevernloven.

Sverige har ikke inkorporert FNs konvensjon om barns rettigheter. Det betyr at barnekonvensjonen ikke har stilling som lov i Sverige, slik som den har i Norge. Sverige ratifiserte konvensjonen i 1990, slik at den likevel er av betydning også for den svenske lovgivningen.⁴⁵ Dette viser seg blant annet ved at konvensjonen vil ha betydning som tolkningsfaktor av gjeldende svensk rett, siden svensk rett i prinsippet antas å stemme overens med konvensjonen.⁴⁶

Også i Sverige er utgangspunktet at det er de biologiske foreldrene som skal ha hovedansvaret for omsorgen av sine barn.⁴⁷

⁴⁵ Mattsson 2002 s. 26

⁴⁶ Mattsson 2002 s. 26

⁴⁷ Mattsson 2002 s. 53

6.2 Socialtjänstlagen (2001:453)⁴⁸

6.2.1 Innledning

Sveriges socialtjänstlag regulerer sosialtjenestenes oppgaver og ansvar for alle mennesker, ikke bare barn og unge. Loven inneholder generelt utformede regler om saksgangen og saksbehandlingsregler.

Sosialtjenestens virksomhet skal bygge på respekt for menneskets selvbestemmelsesrett og integritet, jf. socialtjänstlagen kapittel 1 § 1 tredje ledd. Det heter videre i kapittel 1 § 2 at det i avgjørelser som berører barn særskilt skal vektlegges hva hensynet til barnets beste krever. Det presiseres også at det med barn menes ethvert menneske under 18 år. Socialtjänstlagen viser i kapittel 1 § 2 til LVU når det gjelder overtakelse av omsorgen for barn uten samtykke fra foreldrene eller barnet selv.

6.2.2 Barnets mening

En av sosialtjenestens oppgaver er blant annet å påse at barnets mening klarlegges så langt det er mulig, jf. socialtjänstlagen kapittel 3 § 5 annet ledd. Denne bestemmelsen skulle være et uttrykk for barnekonvensjonen artikkel 12, og styrket barnets stilling når den ble inntatt 1. januar 1998.⁴⁹ Socialtjänstlagen kapittel 11 § 10 regulerer nærmere det enkelte barns generelle uttalerett. I LVU er det § 36, sammenholdt med § 1sjette ledd, som tilsvarer socialtjänstlagen kapittel 11 § 10.

Bestemmelsen i socialtjänstlagen lyder:

”Barn som har fyllt 15 år har rätt att själva före sin talan i mål och ärenden enligt denne lag.

Barn som är yngre bör höras, om det kan vara till nytta för utredningen och barnet inte antas ta skada av det.”

Denne bestemmelsen retter seg mot uttaleretten i forbindelse med utredningsarbeidet i alle saker. Altså har alle barn en rett til å uttale seg, men den nedre grensen for den absolutte

⁴⁸ <http://www.notisum.se/rnp/SLS/lag/20010453.HTM>

⁴⁹ Mattsson 2002 s. 228

uttaleretten er her 15 år, i motsetning til 7 år etter barnevernloven. Bestemmelsen må leses i sammenheng med socialtjänstlagen kapittel 3 § 5 andre ledd, når det gjelder den nærmere vektleggingen av uttalelsene som presiseres at hensyn skal tas til barnets vilje avhengig av barnets alder og modenhet.

6.3 Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)⁵⁰

6.3.1 Innledning

LVU inneholder kun regler om tvungen omsorgsovertakelse av barn og unge, og visse forebyggende tiltak, og fraviker således det frivillighetsprinsipp som sosialtjenesten bygger på.⁵¹ LVU § 1 første ledd stadfester viktigheten av respekt for barn og unges menneskeverd og integritet.

I lovens innledende bestemmelser sies det at omsorgsovertakelse skal gjennomføres når en av situasjonene som oppstilles i § 2 eller § 3 er oppfylt, og nødvendig omsorg ikke kan gis barnet ved at foreldrene samtykker, eller, når barnet er fylt 15 år, at det samtykker selv til nødvendig omsorg.

6.3.2 Omsorgsovertakelse

Den regel som kan sammenlignes med barnevernloven § 4-12 er LVU § 2:

”Vård skall beslutas om det på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas”.

En overtakelse av omsorgen avhenger av at det er avvik i omsorgen barnet allerede får. Flere av momentene som er nevnt i barnevernloven § 4-12 første ledd går igjen her. Det avgjørende er likevel at det finnes en ”*påtagelig risk för att den unges hälsa eller*

⁵⁰ <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19900052.HTM>

⁵¹ Schiratzki 1997 s. 240

utveckling skadas”. Denne utformingen er svært lik alternativet i litra d i barnevernloven § 4-12 første ledd, og § 16 litra a i barnevernloven av 1953. Ved første øyekast kan det se ut til at det er en vanskeligere og mer tungvint vurdering som må foretas etter LVU § 2 enn etter barnevernloven § 4-12, mye fordi barnevernloven stiller opp ulike alternativer, som alle nødvendiggjør egne vurderingstemaer, mens LVU kun har en lang bestemmelse som fanger opp det meste. På den annen side kan det gjøre at det er enklere å komme til at en situasjon faller inn under LVU § 2, men det må uansett foretas en risikovurdering. Denne vurderingen kan sammenlignes med barnevernloven § 4-12 annet ledd som krever at det må være nødvendig å treffe vedtak ut i fra den situasjonen barnet befinner seg i.

LVU § 3 hjemler omsorgsovertakelse når barnet eller den unge utsetter sin helse eller utvikling for en påtakelig risiko gjennom å misbruke beroligende middel, kriminalitet eller annet sosialt nedbrytende atferd, og vil ikke bli behandlet her.

6.3.3 Samvær

Etter LVU § 14 har socialnämnden et ansvar for at barnets behov for kontakt og omgang med foreldre eller andre omsorgspersoner blir ivaretatt og tilgodesett så langt som mulig. En avgjørelse om omsorgsovertakelse skal ikke i større grad enn nødvendig lede til at kontakt mellom barn og foreldre innskrenkes.⁵² Socialnämnden kan regulere den samværsrett som er fastsatt ved dom eller avtale, jf. LVU § 14 annet ledd. Forutsetningen for at socialnämnden skal kunne bestemme hvordan samvær skal gjennomføres, er at det er nødvendig av hensyn til formålet med omsorgsovertakelsen etter loven. Nemnda kan dog ikke utvide den sivilrettslige omgangen mellom barn og foreldre, men eventuelt innskrenke den.⁵³ Dette nettopp fordi tanken bak omsorgsovertakelse er at barnet skal ha mindre kontakt med foreldrene fordi det ikke er tilfredsstillende forhold i hjemmet, mens det på den annen side er viktig med nær og tett kontakt med tanke på gjenforening etter

⁵² Schiratzki 1997 s. 214

⁵³ Schiratzki 1997 s. 214

omsorgsovertakelsen, og for at flytting fra fosterhjem eller institusjon ikke skal bli for vanskelig for barnet.⁵⁴

Etter annet ledd kan nemnda bestemme hvordan samvær skal gjennomføres. Den kan også komme til at det ikke skal være samvær eller at barnets tilholdssted ikke skal opplyses overfor foreldrene.

LVU § 14 er svært lik barnevernloven § 4-19. I likhet med Sveriges socialnämnd er fylkesnemnda gitt adgang til å regulere omfanget av samværet. Men nemnda kan også bestemme at det ikke skal være samvær og eventuelt at foreldrene ikke skal få vite hvor barnet er, hvis hensynet til barnet tilsier det. I både Norge og Sverige kan andre enn foreldrene gis rett til samvær med barnet, jf. barnevernloven § 4-19 tredje og fjerde ledd og LVU § 14 første ledd, jf. ”(...) föräldrar och vårdnadshavare (...)”. Retten for andre til å få samvær med barnet etter barnevernloven ligner mer LVU § 14 etter lovendringen fra og med 1. januar 2007, der samværsretten for andre enn foreldrene ble innskrenket.

6.3.4 Opphevelse av omsorgsovertakelse

Etter LVU § 21 skal socialnämnden oppheve et vedtak om omsorgsovertakelse når det ikke lenger er nødvendig med omsorgsovertakelse etter loven. Utgangspunktet er likt barnevernloven § 4-21, men LVU § 21 gir ingen anvisning på at omsorgsovertakelsen kan opprettholdes selv om foreldrene kan gi forsvarlig omsorg, hvis flytting kan medføre alvorlige problemer for barnet. Slik sett er barna bedre beskyttet etter barnevernloven.

Overtakelse av omsorg etter LVU § 2 skal opphøre senest når barnet er 18 år, jf. LVU § 21 tredje ledd. Nemnda skal minst en gang hver sjette måned overveie om det fortsatt er behov for omsorgsovertakelse, jf. LVU § 13 annet ledd.

6.4 Hensynet til barnets mening

Som nevnt bestemmer socialtjänstlagen i kapittel 11 § 10 at barn skal ha en mulighet til å uttale seg. Denne retten kommer til uttrykk også i LVU.

I sine innledende bestemmelser sier LVU § 1 sjette ledd sier at barnets vilje så langt som mulig skal klarlegges. LVU § 1 femte ledd sier at det er hensynet til barnets beste som

⁵⁴ Schiratzki 1997 s. 215

skal være avgjørende. Dette til sammenligning med barnevernloven § 4-1, som sier at hensynet til barnets beste må ligge til grunn for alle avgjørelser etter loven. Altså er prinsippene i barnevernretten like i Norge og Sverige, noe som tyder på at lovgivningen bygger på mange av de samme utgangspunktene og hensynene.

LVU § 36 er den bestemmelsen som regulerer barnets rett til å bli hørt. Det bestemmes her at barn som er fylt 15 år skal få ”(...) *föra sin talan i mål och ärenden enligt denna lag*”. Altså er det kun barn som har fylt 15 år som har en ubetinget uttalerett i saker som behandles etter LVU. Barn som har fylt 15 år er også part i saken og har på grunn av det rett til å uttale seg.⁵⁵ Det er altså en viktig forskjell mellom landene da Norge sikrer barn som har fylt 7 en ubetinget rett til å bli hørt.

For barn yngre enn 15 år må det etter LVU foretas en skjønnsmessig vurdering av om det kan være til nytte for utredningen om barnet uttaler seg og om barnet kan ta skade av å bli hørt, jf. bestemmelsens tredje ledd. Det kan virke som om Sverige stiller strengere krav til medbestemmelsesretten enn det Norge gjør. En aldersgrense på 15 år er mer enn det dobbelte av hva barnevernloven har. I tillegg har Norge en friere skjønnsmessig vurdering av barn under 7 år enn det LVU har av barn under 15 år. At retten må ta stilling til om det kan være til nytte om barnet får uttale seg, kan virke noe tungvint å gjennomføre. Det kan se ut til at nemnda først må få saken så opplyst som mulig og så vurdere om den etter at alle bevis er fremlagt kan ha nytte av å høre barnet.

Etter barnevernloven er det ikke nødvendig å foreta en slik nyttevurdering, det kreves heller ikke etter barnekonvensjonen at det er til nytte å høre barnet i det aktuelle tilfellet. Dette kan være fordi det anses som uvesentlig om det er til nytte eller ikke, eller fordi det alltid anses å være til nytte at barnet uttaler seg. Barnets meninger gir uansett en pekepinn på hva barnet føler, tenker og ønsker, og kan på denne måten tenkes å alltid være til nytte for utredningen.

I likhet med barnevernloven bestemmer LVU § 1 sjette ledd at barnets vilje skal vektlegges ut fra dets alder og modenhet.

⁵⁵ Ds 2002:13 s. 138

6.5 Avsluttende vurdering

Etter en gjennomgang av den svenske lovgivningen er det oppdaget flere forskjeller i forbindelse med barnets rett til å bli hørt. Den viktigste er at barnet står sterkere i Norge enn Sverige når det gjelder det å ha en rett til å uttale seg. Etter LVU § 36 første ledd er den nedre grensen satt til 15 år for å ha en absolutt uttalerett, mens det etter barnevernloven § 6-3 første ledd er 7 år som er den nedre grensen. Sammen med at det må foretas blant annet en nyttevurdering av barn under 15 år for å avgjøre om de skal kunne uttale seg, gjør at svensk rett gir et svakere vern enn den norske retten i forhold til både barn med og uten en absolutt uttalerett.

En annen forskjell er utformingen av lovteksten og plasseringen av de ulike bestemmelsene. I Norge er det barnevernloven § 6-3, og barnekonvensjonen som regulerer retten til å bli hørt. I Sverige er det socialtjänstlagen og LVU, i flere forskjellige bestemmelser, som regulerer denne retten. Dette gjør at lovverket oppfattes som noe uoversiktlig og vanskelig å forene seg med. Barnevernloven § 6-3 første ledd første punktum har også en mye klarere ordlyd enn LVU § 36.

7 Tingrettspraksis

7.1 Innledning

I det følgende vil 16 tingrettsavgjørelser være gjenstand for behandling. Dommene behandler både omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12 og samvær etter barnevernloven § 4-19. Noen av dommene behandler også krav om tilbakeføring av omsorg, men disse sakene blir behandlet etter barnevernloven § 4-12, og ikke § 4-21, som er den bestemmelsen som regulerer oppheving av et omsorgsvedtak. Dommene omhandler til sammen 22 ulike sakstilfeller, med dette menes at én dom kan sies å utgjøre to sakstilfeller fordi mange av dommene om omsorgsovertakelse behandler samværsspørsmålet samtidig. Av de 16 dommene var det fire saker som kun behandlet spørsmålet om omsorgsovertakelse, seks saker var rene samværssaker, mens seks saker behandlet både spørsmålet om omsorgsovertakelse og samvær.

I syv av sakene om omsorgsovertakelse går det frem at barnets synspunkter er innhentet, mens barnet er blitt hørt i åtte av sakene om samvær. Selv om noen av barna er hørt i spørsmålet vedrørende omsorgsovertakelsen er ikke det ensbetydende med at deres mening er innhentet for samværsspørsmålet, der de to spørsmålene behandles i samme sak.

At det ikke er et større saksantall skyldes at mange av sakene ikke går videre til domstolene, men blir endelig avgjort i fylkesnemnda. Det interessante er å se på i hvor stor grad barna får uttale seg og hvor stor vekt deres utsagn blir tillagt.

7.1.1 Samlet oversikt

Tabell 1: Total oversikt

<i>Sakstype</i>	Omsorgsovertakelse		Samvær		Omsorgsovertakelse og samvær	SUM
<i>Aldersgruppe</i>	0-6	7-18	0-6	7- 18	0-6	7-18
<i>Saker per aldersgruppe</i>	1	3	3	3	2	4
<i>Barnas alder</i>	15, 3, 1, 15, 16, 7, 5		11, 8, 10, 5, 5, 0		0, 0, 15, 11, 9, 4, 8, 6, 15, 12	
<i>Antall dommer</i>	4		6		6	
<i>Antall barn</i>	7		6		10	
						23

Tabell 2: Antall sakstilfeller

	Hørt		Ikke hørt		SUM
<i>Alder</i>	0-6	7-18	0-6	7-18	
<i>Omsorgsovertakelse</i>		7	2	1	10
<i>Samvær</i>		7	5		12
SUM		14	8		22

I to av sakene⁵⁶ dreide det seg om tre barn, hvorav kun de eldste barna, henholdsvis 15 år og 11 år, ble hørt, og sakene er da registrert i tabellen som at barna er blitt hørt, i og med at en av søsknene ble hørt. I én sak⁵⁷ ble en gutt, snart 11 år, spurt av retten om hvordan han opplevde samværene med foreldrene, men han ville ikke forklare seg. Saken er registrert som om han har uttalt seg, i og med retten etter § 6-3 er tilbudt gutten.

⁵⁶ TOSFI-2006-7474 og TOSLO-2005-111241

⁵⁷ TOSLO-2006-66082

Tabell 3: Antall barn

<i>Alder</i>	Hørt		Ikke hørt		SUM
	0-6	7-18	0-6	7-18	
<i>Omsorgsovertakelse</i>	1	8	6	2	17
<i>Samvær</i>	0	7	5	0	12
SUM	1	15	11	2	29

Totalt berøres 23 barn i dommene. Mange av sakene dreier seg om flere søsken, og ofte blir både omsorgsspørsmålet og samværsspørsmålet behandlet i samme dom, slik at ett barn må registreres to ganger i tabellen, og fordi noen av barna er hørt når det gjelder omsorgsovertakelse, men ikke vedrørende samværsspørsmålet, derav tallet 29.

7.2 Retten til å bli hørt

7.2.1 Barn som ikke er hørt

Det fremgår av tabellene ovenfor at det er flere barn som blir hørt enn ikke hørt, men likevel slik at de aller fleste under syv år ikke får uttale seg. Dette er ikke i strid med loven, da barn under syv år ikke er gitt en absolutt rett, men en mulighet, når forholdene tilsier at de kan gjøre det. Av alle barna som er hørt er det kun ett barn under syv år hvor det går frem at domstolen har vist interesse for hva barnet mener.⁵⁸

Av barna som er under syv år og som ikke er blitt hørt omhandler tre av dommene barn under ett år, slik at det ikke var naturlig, eller mulig, å innhente barnas synspunkter. To av sakene omhandlet både spørsmålet om omsorgsovertakelse og samvær⁵⁹, mens den tredje kun tok for seg samværsspørsmålet.⁶⁰

⁵⁸ TOSLO-2006-878

⁵⁹ TOSLO-2005-184430 og TOSLO-2004-73180

⁶⁰ TSUMO-2005-130595

Barn opp til tre år vil sjelden ha noen begrunnet mening om hvorfor de vil det ene eller det andre, slik at det av den grunn er naturlig at de ikke er blitt hørt.⁶¹

En annen sak om omsorgsovertakelse dreide seg om to søsken på cirka 7 og 5 år.⁶² Ingen av barna ble hørt. Noe av grunnen kan kanskje være at vedtaket om omsorgsovertakelse var blitt truffet under ett år tidligere, slik at barna ikke hadde bodd borte så lenge, og at barna ble tilbakeført til mor. Ett år kan likevel føles lenge for et barn. Fordi barna ble tilbakeført var det kanskje ikke på samme måte som ellers ansett like nødvendig å innhente barnas mening, da retten kom til at lovens utgangspunkt måtte gjelde i den konkrete saken; nemlig at barna skulle flytte hjem til sin biologiske mor. På den annen side er ikke dette ensbetydende med at det var dette barna ville, det kunne hende barna ønsket noe annet, men tingretten mente at fylkesnemnda ikke hadde godtgjort at det var nødvendig å frata moren og hennes ektemann omsorgen for barna.

I to av de andre sakene, som kun gjaldt samvær, var barna rundt 5 år.⁶³ Ingen av dommene nevner barnevernloven § 6-3 i sin begrunnelse. Den ene dommen la vekt på barnets skepsis og gruing i forhold til samværene med moren.⁶⁴ Dette viser at det ikke bare er barnas verbale uttalelser som er av betydning. Når det gjelder mindre barn er kroppsuttrykk ofte vel så viktig som det de verbalt klarer å formulere. Kroppsuttrykk og atferd vil også ofte måtte anses som mer troverdig enn hva de verbalt gir uttrykk for. Dette fordi atferden ikke på samme måte er styrt av lojalitet overfor foreldrene.

7.2.2 Dommer med barn under 7 år

I dommer som er registrert som at barna er blitt hørt er det kun to saker som omhandler barn under syv år.⁶⁵ Begge sakene behandlet både spørsmålet om omsorgsovertakelse og samvær, og omhandlet tre søsken. I disse dommene er det eldste barnet i hver sak,

⁶¹ Sandberg 2003 s. 261

⁶² TLARV-2005-182245

⁶³ TOSLO-2006-31834 og TOSLO-2006-5432

⁶⁴ TOSLO-2006-31834

⁶⁵ TOSLO-2005-111241 og TOSFI-2006-7474

henholdsvis 11 og 15 år, blitt hørt. Dette kommer klart frem i rettens begrunnelse for den ene saken⁶⁶, ved at jenta på 11 år ble hørt i utenrettslig samtale med rettens medlemmer. For hennes to andre søsken, på 9 og 4 år, fremkommer det ikke av rettens begrunnelse at de er hørt.

I den andre saken ble den eldste jenta, da 15 år, hørt. De to andre søsknene var rundt tre og ett, og det legges således til grunn at de ikke er blitt hørt, på grunn av deres lave alder. Det går altså ikke frem av dommen at de yngste barna er blitt hørt, til tross for at et av barna var 9 år da saken verserte for retten. I saken hvor bare jenta på 11 år ble hørt, ble de to andre barna tilbakeført til sine foreldre, mens omsorgsovertakelsen ble opprettholdt for den eldste sin del. Dette kan være av betydning for at de ikke ble hørt, i og med at det er det biologiske prinsipp som følges. Det er ingenting i loven som antyder at barnets mening ikke skal innhentes der barnet blir tilbakeført til foreldrene, men det kan være en forklaring på hvorfor deres mening ikke er innhentet, siden det ikke lenger er tale om et inngrep i familielivet når omsorgen blir tilbakeført. Men det gir ingen garantier for at det er det barnet faktisk vil.

I den andre dommen ble det yngste barnet, cirka ett år tilbakeført til foreldrene, mens de to eldste, 15 år og 3 år, måtte forbli i fosterhjemmet.

Det er i saker som omhandler mer enn ett barn noe vanskelig å lese ut fra dommen om alle barna er blitt hørt eller ikke. I en av sakene fra 2006⁶⁷, som handler om to søsken på henholdsvis 8 og 6 år, går det frem av partenes anførsler at barnas ønsker er klarlagt. Den eldste vil hjem til mor, mens den yngste ikke ut i fra det som er opplyst har fremmet noe lignende ønske som sin bror. Retten går ikke nærmere inn på den aktuelle bestemmelsen i barnevernloven. Retten kommer til at hjelpetiltak ikke vil være nok for å imøtekomme guttenes kvalifiserte omsorgsbehov, slik at omsorgsovertakelsen må opprettholdes. Når det gjaldt samværsspørsmålet ble ikke guttenes mening kommentert.

⁶⁶ TOSLO-2005-111241

⁶⁷ TOSLO-2006-878

7.2.3 Dommer med barn over 7 år

Som nevnt er ingen av dommene hvor foreldre krever vedtak om omsorgsovertakelse opphevet behandlet etter barnevernloven § 4-21. Alle sakene er behandlet med utgangspunkt i barnevernloven § 4-12. Vurderingstemaet er nokså likt uavhengig av hvilken bestemmelse saken løses etter, men de fleste sakene handler om foreldre som mener et vedtak er galt, og ikke direkte søker om tilbakeføring av omsorgen, men ønsker en stadfestelse av at vedtaket var galt fra starten av.

En av dommene fra 2005 gjaldt en 15 år gammel jente.⁶⁸ Barnevernet hadde tidligere opprettet undersøkelsessak, da de hadde mottatt en bekymringsmelding fra en lege om mors tilstand. Mor fikk råd og veiledning, men ønsket ikke hjelpetiltak og saken ble henlagt. Det ble opprettet ny undersøkelsessak et drøyt år etter, etter melding om at mor var i psykisk ubalanse og pillemisbruker. Mor samtykket en stund etter til tiltaksplan for jenta. Det ble likevel opprettet ny undersøkelsessak senere samme år, da mor hadde tatt en overdose mens jenta var hjemme. Det ble foretatt en sakkyndig utredning av familien, som fastslo at jenta var i fare for å få en betydelig skjevutvikling om hun ikke fikk en betydelig forandring i sin livssituasjon. Etter dette ønsket barnevernet å legge opp sak for fylkesnemnda om omsorgsovertakelse. Saken ble likevel henlagt fordi barnevernet hadde sett en positiv utvikling hos både mor og barn, blant annet etter innhenting av opplysninger fra skolen. Jenta selv var klar på at hun ønsket å bo hos mor. Dette gjorde at barneverntjenesten mente det var tvilsomt om institusjonsplassering var til hennes beste. Etter drøye tre måneder la barnevernet likevel opp til sak om omsorgsovertakelse for fylkesnemnda på grunn av mors tilstand, etter at det ble vurdert at hjelpetiltak ikke ble ansett å være tilstrekkelig.

Vedtaket om omsorgsovertakelse skulle i denne saken vurderes etter barnevernloven § 4-12 litra a. Grunnvilkåret ble ansett å være oppfylt. Mor ble i tillegg til å ha rusproblemer, ikke opplevd som en stabil og god omsorgsperson for jenta, heller ikke at hun kunne imøtekomme barnets behov for personlig kontakt og trygghet. Om nødvendighetsvilkåret i barnevernloven § 4-12 annet ledd sier retten ingenting, bortsett fra

⁶⁸ TOSLO-2005-84200

at den slutter seg til kommunens syn om at hjelpetiltak ikke vil kunne avhjelpe manglene ved omsorgen. Innledningsvis fastslår retten at § 4-1 om hensynet til barnets beste må være avgjørende.

Jenta hadde selv gjentatte ganger gitt uttrykk for at hun ikke vil bo borte fra mor, og uttrykte motstand mot omsorgsovertakelsen. Det fremkommer ikke av dommen på hvilken måte hennes synspunkter er innhentet. Jenta bodde på en institusjon, men skulle flytte til fosterforeldre et annet sted, dersom vedtaket ble opprettholdt. Retten på sin side uttalte at de satt igjen med et inntrykk av at hun hadde det bra der hun bodde og at hun trivdes. Altså var det her to sterkt motstridende meninger, og retten begrunnet ikke nærmere hvorfor jenta skulle si hun ikke trivdes, bortsett fra lojaliteten overfor mor. I forbindelse med samværsspørsmålet sier ikke retten noe om jenta selv har gitt uttrykk for hva hun mener er et riktig omfang. Saken endte med videreføring av vedtaket om omsorgsovertakelse.

En av dommene som ble avsagt i 2006 omhandlet en gutt på 15 år.⁶⁹ Guttens hadde også en yngre søster og en halvsøster som var eldre, men faren krevde bare at omsorgsovertakelsen overfor gutten skulle oppheves. Saken ble behandlet etter barnevernloven § 4-12 første ledd litra a.

Barneverntjenesten hadde i perioden 1998 til 2002 mottatt tre bekymringsmeldinger. Det ble forsøkt med hjelpetiltak, men foreldrene motsatte seg dette. I 2004 gikk foreldrene fra hverandre. Far var i ungdomsårene involvert i noe vinningskriminalitet, mens mor fikk rusproblemer da hun var 17 år. Det vises i dommen til at det har vært voldsbruk mellom mor og far.

Etter at mor hadde ruset seg slik at barna ble overlatt til seg selv, ble det vedtatt å akutt plassere barna. Guttens yngre søster ble akutt plassert, mens far hentet gutten før barnevernet rakk å akutt plassere ham. Han ble boende der til fylkesnemnda vedtok omsorgsovertakelse, gutten ble da plassert i beredskapshjem. Mor mente, under en viss tvil, at det var til guttens beste å bo med sin far, og at vedtaket om omsorgsovertakelse skulle oppheves.

⁶⁹ TSUMO-2005-152462

Retten gikk her i mot fylkesnemndas vedtak og tre sakkyndiges anbefalinger, som alle mente at det var til guttens beste med omsorgsovertakelse. Retten mente det var tilstrekkelig med hjelpetiltak, og at det nå ikke ville være fare for at gutten ble eksponert for de sterke konfliktene mellom mor og far, siden samlivet dem i mellom definitivt var over. De sterke konfliktene skal ha gått ut på kjeftbruk og voldsbruk mellom mor og far, slik at barna var blitt utsatt for følelsesmessige belastninger som hadde påført dem skader. I tillegg kom retten med kritikk av den ene av de sakkyndiges konklusjon om farens endringspotensiale, da den mente konklusjonen var for kategorisk.

Gutten selv hadde gjentatte ganger over tid, overfor barnevernet og andre, gitt uttrykk for at han ønsket å bo hos sin far, og retten mente at det var liten grunn til å tro at guttens synspunkt var særlig influert av farens ønske om at han skulle bo hos ham. Saken endte med tilbakeføring av omsorgen til far, da retten etter en totalvurdering kom til at det var tilstrekkelig med hjelpetiltak for å skape en tilfredsstillende omsorgssituasjon for gutten hjemme hos far.

Guttens mening ble her tatt på alvor og gjort til gjenstand for vurdering. Når det gjaldt samværsretten i samme sak ble fylkesnemndas vedtak opprettholdt for B, søsteren, som var cirka 10 år, med en endring om at hun i tillegg til det samværet som ble fastsatt av fylkesnemnda, skulle ha rett til overnattingssamvær med sin far hver fjerde helg. I og med at gutten ble tilbakeført til sin far var det kun snakk om samvær mellom far og datter og mor og datter. Jenta ble ikke hørt, i alle fall kommer det ikke til uttrykk i dommen. Fylkesnemndas vedtak om samvær i forhold til mor ble stadfestet.

En dom som omhandlet tre søsken, på henholdsvis 11, 9 og 4 år, gjaldt overprøving av vedtak gjort i fylkesnemnda om omsorgsovertakelse, plassering i fosterhjem og regulering av samvær.⁷⁰

Foreldrene hadde vært gift i 10 år. De to yngste barna hadde samme mor og far, mens den eldste hadde samme mor som sine søsken. Barna ble på bakgrunn av voldsepisoder i hjemmet midlertidig plassert på en akutt- og utredningsinstitusjon av barnevernvakten. Foreldrene samtykket til dette. Foreldrene ønsket ikke å opprettholde den

⁷⁰ TOSLO-2005-111241

midlertidige plasseringen, og det ble derfor fattet vedtak om akuttplassering på samme institusjon etter barnevernloven § 4-6 annet ledd. Begge foreldrene hadde samvær med barna etter akuttplasseringen. Barneverntjenesten informerte foreldrene om at det ville bli fremmet sak om omsorgsovertakelse, og fylkesnemnda fattet vedtak om omsorgsovertakelse av alle tre barna i medhold av barnevernloven § 4-12 første ledd litra a.

Tingretten kom til at de to yngste barna skulle tilbakeføres til foreldrene, mens omsorgsovertakelsen for den eldste skulle opprettholdes. Det sies ingenting i dommen om de to yngste barna hadde gitt uttrykk for hva de ønsket. Når det gjaldt den eldste jenta var det dissens om omsorgsovertakelsen skulle opprettholdes eller ikke. Mindretallet, som var rettens formann, bemerket at jenta selv, i utenrettslig samtale med rettens medlemmer, hadde gitt uttrykk for at hun ønsket seg hjem, men at det ikke hadde hatt avgjørende betydning for mindretallet. For mindretallet var det av betydning at han anså det uheldig å splitte jenta fra sine søsken, og at han i likhet med de sakkyndige mente det kunne skapes tilfredsstillende forhold for alle tre med tilrettelagte hjelpetiltak. Flertallet derimot, de fagkyndige, sier ingenting om jentas uttalelser. De mener det vil være en for stor belastning for foreldrene å ha omsorgen for alle tre barna. Når det gjaldt samværsspørsmålet tiltrådte formannen rettens flertall. Barnevernloven § 6-3 nevnes heller ikke i forbindelse med behandlingen av samværets omfang for jenta med foreldrene.

I september 2006 ble det avsagt dom i sak om omsorgsovertakelse av en 16 og et halvt år gammel jente.⁷¹ Jenta selv ville tilbake til foreldrene, noe hun hadde holdt fast ved over tid. I sin begrunnelse uttalte retten at ingen av de to alternativene, fortsatt institusjonsopphold, eller å flytte hjem, ble ansett som gode løsninger. Altså var situasjonen slik at uansett hva retten måtte komme frem til ville ikke løsningen være optimal for jenta. I dette tilfelle kom retten, under tvil, til at jenta skulle få flytte hjem. Dette ut fra en totalvurdering og jentas egen mening. Det ser ut til, ut fra rettens begrunnelse, at den mener vilkårene i barnevernloven § 4-12 første ledd litra a er oppfylt, uten at den uttrykkelig sier det, men at det alt i alt er best for jenta å flytte hjem, jf. barnevernloven § 4-12 annet ledd,

⁷¹ TOSLO-2006-35753

som viser til en nødvendighetsvurdering ut fra den situasjonen barnet befinner seg i, og barnevernloven § 4-1.

I en av dommene som omhandlet tre søsken på henholdsvis 15 år, 3 år og 1 år, ville moren ha de to eldste barna tilbakeført til seg.⁷² Jenta på 15 år hadde uttalt seg for retten under hovedforhandlingen, og ønsket seg hjem til mor. Retten sier ikke stort mer enn at jenta selv sterkt ønsker seg hjem til mor, og at ønsket fremstår som reelt, men at hennes eget ønske må vike for hensynet til hennes eget beste, slik at omsorgsovertakelsen må opprettholdes. Om nødvendighetsvurderingen i barnevernloven § 4-12 annet ledd sier retten bare at omsorgsovertakelse fremstår som nødvendig ut fra situasjonen barna er i.

I en av samværssakene ble en jente på 10 år hørt via sin fostermor.⁷³ Saken gjaldt overprøving av fylkesnemndas vedtak om at det ikke skulle være samvær mellom biologisk mor og datter. Jenta ble plassert i fosterhjem i 1997, og hadde bodd der siden. Mors siste samvær var i januar 2002, og før det hadde samværet vært begrenset. Mor krevde i 2004 gjenopptakelse av samværet med datteren.

Når saken verserte for tingretten var ikke jenta helt entydig i sine svar i samtalen med sin fostermor, så det var ikke lett å vite om hun faktisk ønsket å ha samvær. Jenta hadde bodd lenge borte slik at det kan være noe av årsaken til at jenta ikke klarte å gi noe klart svar på om hun ønsket samvær eller ikke. Retten kom her etter en bred skjønnsvurdering til at mors sterke ønske om samvær med datteren måtte vike for hensynet til barnets beste. I sin vurdering trakk tingretten inn EMK artikkel 8 som et supplement til barnevernloven § 4-19, slik at de anså det nødvendig med et krav om rimelig balanse mellom barnets interesse i å forbli i offentlig omsorg og foreldrenes interesse i å bli gjenforent med barnet. På bakgrunn av dette mente retten at retningslinjen i barnevernloven § 4-1 om hensynet til barnets beste isolert sett ikke kunne opprettholdes ubetinget som avgjørende alene. Retten mente at barnets interesser måtte kunne tåle en viss ulempe, dersom foreldrenes interesser veide tungt nok. Det er interessant at retten her fremmer et syn om at foreldrenes interesser i visse tilfeller kan veie tyngre enn hva barnets beste tilsier.

⁷² TOSFI-2006-7474

⁷³ TOSLO-2005-1084

Likevel kom retten til at samvær mellom mor og datter ville kunne være skadelig for jenta, slik at barnets beste ble det avgjørende.

En av dommene som behandlet både spørsmålet om omsorgsovertakelse og samvær gjaldt to søstre på cirka 15 og 12 år.⁷⁴ Undersøkelsessak ble opprettet allerede første gang i 1998, og det ble da konkludert med at mors omsorgsevne ikke var god nok.

Begge jentene hadde gitt uttrykk for sine ønsker overfor sakkyndig om at de ønsket å flytte hjem til mor. Retten kom til at den yngste jenta skulle få flytte hjem, mens den eldste måtte forbli i fosterhjemmet, da retten konkluderte med at vilkårene i barnevernloven § 4-12 første ledd litra a fortsatt var oppfylt for den eldste jentas vedkommende. Om jentas ønske sier retten kun at det ikke kan være utslagsgivende i en slik situasjon. For den andre jentas vedkommende legges det større vekt på hennes ønske. Ut over dette nevnes ikke barnevernloven § 6-3 annet enn i den sakkyndiges rapport som fremhever barnas ønske om å flytte hjem.

I forbindelse med samværsspørsmålet trekker ikke retten frem jentas ønske om å flytte hjem, men legger vekt på at hennes alder og at hun snart er voksen, slik at det samlet tilsa hyppige samvær.

I dommen fra 2007 om samvær var det avgjørende for retten at omsorgsovertakelsen var langsiktig, og at formålet med samværet var å opprettholde et kjennsksforhold til foreldrene for jenta på åtte og et halvt år.⁷⁵ Hun uttalte selv at hun ikke ønsket mer enn ett samvær i året dersom samværene skulle være i X, men at hun også syntes dagens ordning med to ganger i året var greit. Retten bestemte at mor og datter skulle ha samvær tre ganger i året.

For en gutt på snart 11 år ble retten til å uttale seg tilbudt ham i forbindelse med spørsmål om samvær, da moren ønsket å få utvidet sitt samvær.⁷⁶ Omsorgsovertakelsen var ment å være langsiktig og formålet med samvær var derfor ikke å tilrettelegge for en tilbakeføring til foreldrene. Gutten ønsket derimot ikke å forklare seg om hvordan han opplevde samværene. Gutten hadde vært i fosterhjem siden han var nesten 6 år, og forut for

⁷⁴ TRYFY-2006-4525

⁷⁵ TOSLO-2006-141740

⁷⁶ TOSLO-2006-66082

omsorgsovertakelsen hadde han bodd 10 måneder hos sin far, men far innså til slutt at han ikke var i stand til å ha omsorgen lenger. I 2006 fattet fylkesnemnda vedtak om omsorgsovertakelse av gutten med hjemmel i barnevernloven § 4-8 tredje ledd, da plasseringen først var basert på samtykke av foreldrene.

Gutten selv hadde tidligere gitt uttrykk for at han helst ville ha samvær som før, som tilsvarte cirka en helg i måneden, og retten la dette til grunn i sin vurdering. Det fremgår også at det var noe samvær i sommerferien. Fylkesnemnda reduserte etter fire år samværets omfang til ett døgn hver 6. uke for mor og for far, og i tillegg en uke i sommerferien for hver av foreldrene. Tingretten opprettholdt dette.

7.3 Vekten av uttalelsene

7.3.1 Innledning

At barna er blitt hørt er ikke ensbetydende med at deres uttalelser blir vektlagt når avgjørelsen skal tas. Det er interessant å se på rettens begrunnelse i forhold til hvilken vekt den mener uttalelsene skal ha i den konkrete sak. Barnevernloven § 6-3 første ledd bestemmer at barnets egen mening skal tillegges vekt ut fra barnets alder og modenhet. Altså står fylkesnemnda og retten ganske fritt i sin vurdering av hvilken vekt de mener det skal legges på barnets synspunkter.

Det kommer klart frem at barnets egen mening blir hyppig brukt som et moment i vurderingen av hva som er til beste for barnet. Dette følger naturlig i de tilfelle der barna har ytret sine meninger, det kan da vanskelig unngås at de blir tatt med som en del av hensynet til barnets beste. Men barnets egne meninger er ikke alltid forenlig med det som retten mener er til beste for barnet. Det viser seg også at hensynet til barnets beste blir brukt som et moment i forhold til hvilken vekt uttalelsene skal få.

7.3.2 De ulike sakene

I en dom om omsorgsovertakelse uttalte retten seg eksplisitt om hvilken vekt uttalelsene burde ha.⁷⁷ Retten mente det var ”(..)som utgangspunkt grunn til å legge stor vekt på hva B, som nå er blitt 15 år, mener, og retten er enig i at dette gjør saken vanskelig”. Til tross for at retten klart ga uttrykk for at jentas meninger var av stor betydning, gikk den ikke nærmere inn på det som sies om modenhet og alder. Retten mente jenta var svært lojal i forholdet til mor og at det beste var at kommunen fortsatte omsorgen. Disse motstridende synene måtte altså veies mot hverandre, og retten kom til at jentas ønske måtte vike, da hennes eget beste tilsa fortsatt omsorgsovertakelse.

Det er interessant å se at retten ikke brukte mer plass i sin begrunnelse til barnevernloven § 6-3. Bestemmelsen er sentral, særlig når det her gjelder et såpass stort barn. Retten medgir at det var grunn til å tillegge hennes meninger vekt, men at hennes eget beste talte mot det hun selv ønsket. For et barn på denne alderen kan det virke krenkende at hennes egne meninger nesten blir sett på som usannheter av rettens medlemmer, uten en nærmere begrunnelse enn at barnet er lojalt overfor sin mor, og ikke selv er i stand til å ta valg ut i fra egne behov.

I en av sakene fra 2006⁷⁸ som omhandlet en 15 år gammel gutt uttalte retten: ”Samlet sett finner retten det riktig å tillegge hans mening nokså stor vekt ved vurderingen.” Gutten ble tilbakeført til sin far.

I sin vurdering av guttens uttalelser kom retten til at hans ønske fremstod som sterkt og ektefølt. I sin vurdering av hvilken vekt guttens ønske skulle tillegges uttalte retten at den antok det kunne ha en betydelig negativ følelsesmessig effekt på gutten om han ikke ble hørt med sitt ønske i dette svært viktige spørsmålet i hans liv, noe som stred mot hva den ene psykologen ga uttrykk for i sin rapport. Retten var enig med de sakkyndige i at gutten fremstod som noe umoden for alderen, men retten mente at avviket var innenfor normalavviket for aldersgruppen, slik at de kunne legge nokså stor vekt på hva gutten selv

⁷⁷ TOSLO-2005-84200

⁷⁸ TSUMO-2005-152462

følte. Dette er en av de få dommene som eksplisitt sier noe om vekten i forhold til barns uttalelser, og hva barnet kan føle om det ikke blir tatt på alvor.

I en annen sak var det dissens om omsorgsovertakelsen skulle opprettholdes eller ikke.⁷⁹ Mindretallet, som var rettens formann, bemerket at jenta selv, i utenrettslig samtale med rettens medlemmer, hadde gitt uttrykk for at hun ønsket seg hjem, men at det ikke hadde hatt avgjørende betydning. Det er slik sett vanskelig å bedømme hvilken vekt han mente jentas meninger burde hatt, bortsett fra at den hadde betydning. Flertallet, som stemte for omsorgsovertakelse, sier derimot ingenting om jentas egne meninger i sin begrunnelse.

En 16 og et halvt år gammel jente hadde over tid gitt uttrykk for at hun ønsket å flytte tilbake til foreldrene.⁸⁰ Om jentas uttalelser og barnevernloven § 6-3 første ledd annet punktum uttalte retten: *"(...) barnets mening må tillegges en del vekt når hun bare har halvannet år igjen til hun blir myndig"*. Problemet i dette tilfelle var at retten ikke anså noen av alternativene som kunne gis jenta som tilfredsstillende. Uansett om jenta ble værende i offentlig omsorg eller flyttet hjem ville det ikke fungere godt i forhold til hennes spesielle behov. Etter en vurdering kom retten, under tvil, til at det alt i alt ville være den beste løsningen at jenta fikk komme tilbake til foreldrene. Det kan her virke som om jentas eget ønske ble brukt som et moment for å tilbakeføre henne til foreldrene, i og med retten hadde vansker med å finne det alternativ som passer best for jenta.

I en dom om overprøving av fylkesnemndas vedtak om omsorgsovertakelse uttalte retten seg om barnas ønsker.⁸¹ To stesøstre, på henholdsvis 15 år og 12 år, hadde begge gitt uttrykk for at de ønsket seg hjem. I dette tilfelle ble den yngste jenta tilbakeført til foreldrene, mens den eldste forble i fosterhjemmet, fordi hun hadde spesielle omsorgsbehov, som den yngste ikke hadde. I forhold til den eldste jenta mente retten at det i en slik situasjon ikke kunne være *"(...) utslagsgivende at hun har gitt uttrykk for at hun ønsker å flytte hjem, og heller ikke at hun i fosterhjemmet taper kontakten med den kultur hun er oppvokst med."* For den yngste jentas vedkommende ble det lagt større vekt på

⁷⁹ TOSLO-2005-111241

⁸⁰ TOSLO-2006-35753

⁸¹ TRYFY-2006-4525

hennes ønske om å flytte hjem, selv om retten uttalte at det ikke var avgjørende. I forbindelse med samværsspørsmålet i samme sak trekker ikke retten inn hennes egne ønsker.

I et annet tilfelle anfører en mor at det ene barnet, 15 år, ønsker å bo hos henne, og at barnets mening skal tillegges vekt, og viser til barneloven § 31.⁸² Retten retter likevel ikke opp i morens feilaktige hjemmelsgrunnlag, og nevner heller ikke barnevernloven § 6-3. Det fremheves at jenta, under hovedforhandlingen, hadde uttrykt et sterkt ønske om å flytte tilbake til moren. Retten mente jentas ønske var reelt, men at hun ikke hadde innsett de ulemper en tilbakeføring kunne medføre, slik at omsorgsovertakelse fremstod som nødvendig ut fra barnas situasjon og at det var til deres beste. Barnets mening tas altså i betraktning, men tillegges ikke særskilt vekt, selv om jenta er så stor som 15 år.

I en sak legger retten, i forbindelse med samværsspørsmålet, vekt på guttenes kjærlighet til sin mor, og at formålet med samværet er å opprettholde guttenes kontakt med mor.⁸³ Barna er 8 og 6 år. Deres synspunkter er innhentet, men det sies ikke på hvilken måte, og retten går heller ikke nærmere inn på barnevernloven § 6-3. I forbindelse med spørsmålet om omsorgsovertakelse sier ikke retten noe om hvilken vekt barnas egne syn skal ha. Det er i forbindelse med samværsspørsmålet lagt vekt på guttenes uttrykte følelser. Det at retten sier at den ved sin vurdering blant annet har lagt vekt på ”(...) *guttenes alder, Mors kjærlighet til sine barn og barnas kjærlighet til Mor*”, kan oppfattes som at den eldste guttens ønske blir vektlagt i stor grad i samværsspørsmålet, uten at det direkte sies noe om hva gutten har sagt tidligere.

For en åtte og et halvt år gammel jente, som hadde vært i fosterhjem i 6 år, kom det frem at hun syntes dagens samværsordning med to samvær i året var grei.⁸⁴ Retten uttalte at den ikke kunne se at hennes eget syn talte mot å ha mer enn to samvær, og fastsatte tre samvær i året, da det var rettens bestemte oppfatning at jenta godtok den ordning som ble fastsatt. Utover dette sier ikke retten noe om barnevernloven § 6-3.

⁸² TOSFI-2006-7474

⁸³ TOSLO-2006-878

⁸⁴ TOSLO-2006-141740

Hennes ønske tillegges uansett ikke veldig stor vekt, i og med retten mener jenta uansett vil godta den ordning de kommer frem til.

7.4 Hvordan høres barna?

Loven sier ingenting om hvordan barn skal høres. Verken barnevernloven § 6-3 eller barnekonvensjonen artikkel 12 sier noe om hvilke metoder som skal anvendes for å innhente barnas egne meninger.

Ut i fra praksis ser man at det anvendes ulike måter å høre barna på. Noen blir hørt i utenrettslig samtale med rettens medlemmer, noen via sakkyndige, mens noen barn får sine synspunkter fremmet via tredjepersoner, for eksempel fosterforeldre. Dette er med på å skape ulik praksis i de enkelte domstoler, noe som kan få uheldige konsekvenser, i og med det blir opp til fylkesnemnda og domstolen å bestemme hvordan barnet skal høres.

I mange av sakene som er gjennomgått er det anvendt sakkyndige som utferdiger rapporter for nemnda og retten. I disse rapportene fremgår ofte barnas synspunkter på spørsmålene. På denne måten kan retten danne seg en mening om barnas oppfatning av saken og deres ønsker. Dette synes å være den mest riktige måten å innhente barnas syn da informasjonen innhentes av faglig kompetente personer, som har bedre forutsetninger for å tolke barns uttrykk og oppførsel, i stedet for av personer som vil kunne ha problemer med å behandle barnet objektivt, og opptre objektivt når et eventuelt referat fra samtalen skal fremlegges. Dommeren er likevel ikke bundet av de sakkyndiges rapporter, og kan således velge å fravike rapportenes innhold helt om de er uenige med de sakkyndige. En dom fra 2006 er et eksempel på at retten ikke er enige med de oppnevnte sakkyndige.⁸⁵ I dette tilfelle var det tre psykologer som alle mente at det ville være til guttens beste, som var cirka 15 år, å ikke bo med far. Gutten ønsket på den annen side å flytte hjem til far, og retten kom til et resultat som samsvarte med guttens, og farens, ønsker.

Det fremgår ikke av alle dommene hvordan barna er hørt, bare at deres synspunkter er fremkommet. Bruk av utenrettslige samtaler er også anvendt. Fordelen med denne type

⁸⁵ TSUMO-2005-152462

høring er at rettens medlemmer, eller bare rettens formann, ser og hører barnet, ulempen er at retten ikke har den nødvendige kompetanse til å tolke og analysere det barnet sier.

En gutt på 10 år ble hørt via sin fostermor, som senere vitnet om samtalen under hovedforhandlingen. Gutten var ikke i samtalen entydig i sine svar, og det ble lagt til grunn som overveiende sannsynlig at han ikke ønsket å ha samvær med mor på det nåværende tidspunkt. Det kan stilles spørsmål ved om en slik måte å samtale med barna på er til det beste for barna, da det ikke er noen med særskilt kompetanse som vurderer barnets utsagn.

8 Hva kan utledes av dommene?

Ut i fra det totale domsmateriale er det klart at retten til å bli hørt blir praktisert. Ingen av dommene går inn i og tolker barnevernloven § 6-3 første ledd. Dette kan nok begrunnes med at bestemmelsen har en nokså klar ordlyd når det gjelder selve retten til å bli hørt. Det kan likevel hende at den enkelte dommer i noen tilfeller beskytter barnet(a), når konflikt- og lojalitetsnivå mellom barn og foreldre er relativt høyt, slik at det kan anses å være skadelig å innhente barnets syn. Det er i forhold til vektleggingen det kan oppstå tvil, og det er også her dommerne kan ha ulike synspunkt. Det ser ikke ut til at det er noen særlig forskjell om det dreier seg om omsorgsovertakelse eller samvær.

Det en gjennomgang av alle avgjørelsene bekrefter er at det er det overordnede hensynet til barnets beste, jf. barnevernloven § 4-1 som er viktigst i slike saker, og som blir viet mest plass av rettens medlemmer. Det er som tidligere nevnt dette hensynet som skal være avgjørende ved vurderingen av om særlige tiltak skal iverksettes overfor barnet. I denne vurderingen inngår det flere momenter, blant annet barnas egne synspunkter. Retten til å bli hørt skal inngå som et moment i helheten, hvor helheten er hva som er til barnets beste.

Det vises nokså klart at hensynet til barnets beste ikke alltid er forenlig med at barnets mening tillegges særlig vekt når det er blitt hørt. Det synes gjennomgående at tingretten på en lite tilfredsstillende måte begrunner hvorfor et barn ikke blir hørt, eller hvorfor barnets mening ikke tillegges vekt når det først er blitt hørt. Ofte pekes det på hva barnet selv ønsker, men ikke noe mer enn det. For de noe større barna vil ikke alltid en slik begrunnelse være god nok for hvorfor deres syn ikke ble tillagt større vekt, når de allerede er spurt om de vil uttale seg. Retten til å bli hørt er en rettighet som lovgiver har ment er viktig, og når den ikke tilleggs særlig vekt bør dette begrunnes nærmere, særlig der hvor en dom går mot barnets vilje, og spesielt i de tilfellene hvor barna er relativt store.

Barn vil som utgangspunkt ofte føle at de kommer i en lojalitetskonflikt når de må uttale seg om hvor de ønsker å bo eller om de ønsker samvær med sine foreldre, og

eventuelt omfanget av samværet. Barn har tillit til sine foreldre og ønsker ikke å skuffe dem ved å si direkte at de vil bo med noen andre eller ikke ønsker samvær. Det er derfor viktig at barna får snakke fritt med faglig kompetente personer, som kan videreformidle barnas syn. Dette fremheves også i barnekonvensjonen artikkel 12 nr. 1 som sier at barnet fritt skal få fremme sine synspunkter. Det fremgår også i flertallet av sakene at det er en utstrakt bruk av sakkyndige som gir grunnlag for rettens vurderinger, og at i de tilfellene barna er blitt hørt, så er det gjennom sakkyndiges samtaler med barna. Dette sikrer at samtalene foregår på profesjonelt plan og på riktig måte overfor barna. Det er likevel ikke alltid slik at barnas synspunkter kommer frem ved samtaler med sakkyndige. I et tilfelle ble barnets synspunkt innhentet ved samtale med fostermor. Barn bør ha krav på å få gi uttrykk for sine meninger overfor kompetente personer, som barna ikke står i et avhengighetsforhold til. Det kommer også frem at barns kroppsuttrykk kan være av betydning for hva det føler og ønsker, da det er blitt vektlagt at et barn viser kjærlighet ovenfor mor, og at et annet barn viste at det gruet seg i forkant av samvær.

I flertallet av sakene er retten til å bli hørt ikke trukket frem som et vesentlig moment i helhetsvurderingen, uansett alder på barna. I og med endringen av aldersgrensen i 2003 burde kanskje denne retten blitt trukket mer frem, da det ble tydelig presisert at det er viktig at barn får lov til å uttrykke sin vilje i saker som angår dem i forbindelse med lovendringen. Det er også viktig å huske på at retten til å bli hørt er en konvensjonsfestet rett for barn. Det skal dog påpekes at det er en mulighet for at barna har gitt uttrykk for sine meninger, uten at det er sagt noe om dette i dommen, eller at barna selv har valgt å ikke si noe, uten at dette nevnes i dommen. Om så er tilfelle bør det nevnes av retten. Barna skal gis en mulighet, og er de gitt en slik mulighet bør retten kommentere dette.

Det er ikke alltid like lett å lese ut av dommen hvorfor retten ikke begrunner sine valg og overveielser bedre. Flertallet av drøftelsene ender med at ”det etter en totalvurdering er til barnets beste at (...)”, at ”barnet selv ikke innser egne behov”, eller ”barnets mening er reelt, men ikke i samsvar med hans eller hennes beste”. Det er viktig at alle avgjørelser som fattes er veloverveid og til barnas eget beste, og det kreves derfor en del av begrunnelsene for å kunne forstå hvorfor barnets uttrykte mening ikke blir vektlagt i særlig grad. Om en jente på 15 år mener det er til hennes beste å bo hos mor, og retten

mener det motsatte, så bør avgjørelsen være grundig begrunnet, slik at barnet ikke føler seg forbigått, når han eller hun har kommet med egne uttalelser om hva som er viktig for ham eller henne. Det er barna som skal beskyttes, og det er barnet som er gitt rettigheter etter barnevernloven § 6-3. For at barnet skal føle at det faktisk er gitt rettigheter, bør kanskje praktiseringen av retten til å bli hørt utøves på en mer ”barnevennlig” måte. Ingen barn er like og det er stor forskjell i alder og modenhet, slik at det er viktig at retten eller sakkyndige, så langt det er mulig, legger et ”barneperspektiv” til grunn når de skal begrunne hvorfor barnet ikke kan få det som det vil.

At begrunnelsene er tynne i flertallet av sakene kan ha en naturlig forklaring; ofte anser nok retten barnet som for ungt eller at barnet er så sen i utvikling at det ikke selv forstår omfanget av saken. Det finnes nok flere ulike grunner til hvorfor barn ikke blir hørt, eller uttalelser ikke blir vektlagt, og avgjørelsene trenger ikke nødvendigvis å være gale. Det som er viktig å presisere i denne sammenheng er at det er barn som er midtpunktet i saken, og kjernen i avgjørelsenes innhold. Da bør også barnet, ikke bare foreldrene, være hovedperson i begrunnelsen, der barn over 7 år faktisk har en ubetinget rett til å få uttale seg. Det er ethvert barns rett å få være med å bestemme i saker som angår han eller henne, både etter barnevernloven og barnekonvensjonen, og dette burde komme tydeligere frem i de enkelte sakene.

9 Vurdering og avslutning

Det utledes av dommene at barns rett til å bli hørt er reell, men at uttalelsene vektlegges forskjellig. På grunn av dette kan det stilles spørsmålstegn ved om det faktisk er en ubetinget medbestemmelsesrett barnet er gitt.

Det går klart frem av lovens ordlyd at det er ment at barn over 7 år *skal* ha en ubetinget rett til å uttale seg i saker som angår dem. Denne absolutte retten gjelder i forhold til å bli hørt, mens det er opp til rettens skjønn å vurdere i hvor stor grad uttalelsene skal vektlegges, ut i fra barnets alder og modenhet. Det er vektleggingen av uttalelsene som gjør at retten til å bli hørt kan virke litt svakere enn det som kan leses ut av ordlyden, i og med høringen av barnet kan være uten betydning for sakens utfall.

Uttalelsene er ikke gitt en absolutt vekt etter loven, slik at det blir opp til hver enkelt dommer å vurdere hvilken betydning man skal tillegge uttalelsene, ut i fra den veiledning barnevernloven og barnekonvensjonen gir.

Det at denne retten blir kalt barns medbestemmelsesrett kan virke noe misvisende, da det i få tilfeller vil være slik at barnet har noen avgjørende innvirkning på den avgjørelsen som tas. Rett til å bli hørt er en mer passende betegnelse, da det er den som lovfestes som absolutt for barn over 7 år.

Hvorfor barnas uttalelser ikke blir vektlagt i stor grad, er ofte begrunnet med at det ikke vil være til barnets beste å gjøre det. Å bli hørt, og å vektlegge uttalelsene, er to forskjellige ting, og utgjør derfor et viktig skille. Det er retten til å bli hørt som er lovfestet som en absolutt rett, ikke at uttalelsene skal tillegges vekt. Om synspunkter skal vektlegges er, som nevnt tidligere, opp til de enkelte nemndsmedlemmer eller domstolen, dog slik at meninger skal tillegges ”behørig vekt” etter barnekonvensjonen, og ”vekt” etter barnevernloven, avhengig av barnets alder og modenhet.

Om det har vært lovgivers intensjon å la hensynet til barnets beste inngå i vurderingen av om, og i hvilken grad, en uttalelse skal vektlegges, må nesten besvares med ja. Dette fordi hensynet til barnets beste er av overordnet betydning, jf. barnevernloven § 4-

1, og det er følgelig vanskelig å se bort fra det ved vektleggingen av barnets uttalelser, noe domsgrunnene viser klart.

Det er i denne sammenheng også interessant å se hen til den svenske bestemmelsen i LVU § 36, jf. § 1 sjette ledd, som bestemmer at barn over 15 år selv skal få fremme sine synspunkter, mens barn under 15 år bare bør høres så fremt det kan være av nytte for utredningen og ikke kan skade barnet. Det er altså andre kriterier for høring som legges til grunn enn etter norsk rett. Allerede før barnet har uttalt seg må det foretas en vurdering av om eventuelle uttalelser kan være til nytte for saken. Etter LVU kan det se ut til at retten til å bli hørt av hensyn til sakns opplysning og kanskje ikke av hensyn til barnet selv, slik at det her ikke er tale om en direkte medbestemmelsesrett. Mens det etter barnevernloven § 6-3 ser ut til at retten til å bli hørt er av hensynet til barnet, og ikke sakens opplysning. Når det gjelder vektleggingen av uttalelsene er det derimot større likhet med barnevernloven, bortsett fra at vekten av barnets vilje reguleres i en annen bestemmelse enn den som regulerer retten til å bli hørt. LVU § 1 sjette ledd bestemmer at barnets vilje så langt som mulig skal klarlegges, og at det skal tas hensyn til den unges vilje ut fra barnets alder og modenhet.

Barna blir også hørt på ulike måter, og verken barnevernloven, LVU eller barnekonvensjonen gir anvisning på hvilke metoder som bør anvendes ved høring av barn. At det er ulik saksbehandling kan være med på å skape ujevnheter, noe også dommene er et bevis på, da det er mange forskjellige metoder som anvendes. Det vil være å gå for langt å si at måtene å høre barna på er med på å skape skjevheter og ulik behandling, men det kan likevel være av betydning hvordan barna høres i forhold til hvordan deres synspunkter blir oppfattet. Det er klart at en fostermors vitneforklaring om hva barnet ønsker er mer subjektivt enn en sakkyndigs uttalelse eller rapport.

Avslutningsvis kan det konkluderes med at retten til å bli hørt er en reell rett, men at det er store variasjoner med hensyn til hvordan barna blir hørt og hvordan uttalelsene vektlegges, slik at medbestemmelsesretten kan virke noe svak. Men likevel slik at barns rett til å bli hørt står sterkere i Norge enn i Sverige!

10 Litteraturliste

Benneche, Gerd. Barnevernet i Norge. 2. utgave Universitetsforlaget 1986

Hodgkin, Rachel og Newell, Peter. Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child. UNICEF 2002

Holgersen, Gudrun og Tellefsen, Marianne. Barnet og loven. Lovtekster med kommentarer for deg som arbeider med barn. 3. utgave Kommuneforlaget AS 2003

Kjønstad, Asbjørn (red). Barnevern, fylkesnemnder og rettssikkerhet. 1. utgave Gyldendal Norsk Forlag AS 2002

Lindboe, Knut. Barnevernloven. 5. utgave Gyldendal Norsk Forlag AS 2006

Lindboe, Knut. Barnevernrett. 4. utgave Universitetsforlaget 2003

Lødrup, Peter og Smith, Lucy. Barn og foreldre. 7. utgave Gyldendal Norsk Forlag AS 2006

Mattsson, Titti. Barnet og rättsprocessen Rättsäkerhet, integritetsskydd och autonomi i samband med beslut om tvångsvård. Lund 2002

Moldestad, Bente, Havik Toril og Backe-Hansen Elisabeth. Barnets talsperson. En evaluering av ordningen med barnets talsperson. 1998

Ofstad, Kari og Skar, Randi. Barnevernloven med kommentarer. 4. utgave Gyldendal Norsk Forlag AS 2004

Sandberg, Kirsten. Tilbakeføring av barn etter omsorgsovertakelse. 1. utgave Gyldendal Norsk Forlag AS 2003

-Schiratzki, Johanna. Vårnad och vårnadstvister. Norstedts Juridik 1997

Smith, Lucy. Barnets beste og barnets uttalerett. Tidsskrift for familierett, arverett og familierettslige spørsmål. (FAB)2004 nr. 3-4 s. 223. Gyldendal akademiske 2004

Tjomsland, Steinar (red.). Barnevern og omsorgsovertakelse. 2. utgave Kommuneforlaget AS 2003

Kildehenvisninger:

Forarbeider

Ot.prp.nr. 44 (1991-1992) Barneverntjenester (barnevernloven)

Ot.prp.nr. 45 (2002-2003) Om lov om endring i menneskerettsloven mv. (innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk lov.)

Ot.prp.nr. 76 (2005-2006) (endringslov) Barnevernloven og sosialtjenesteloven mv. (saksbehandlingsregler for fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker mv.)

NOU 1985:18 Lov om sosiale tjenester mv.

NOU 2000:12 Barnevernet i Norge

Svenske forarbeider

Ds 2002:13 Utövändet av barns rättigheter i familjerättsprocesser

Forskrifter

22.12.1993 nr. 1430 Forskrift om barnets talsperson i saker som skal behandles i fylkesnemnda

Rundskriv

Q-1036/2002 Retningslinjer om saksbehandling i barneverntjenesten (22.04.2002)

Q-15/2004 Om saksbehandlingsregler i barnefordelingssaker for domstolene og høring av barn

Domsregister

Høyesterettsavgjørelser

Rt. 2004 s. 999

Rt. 2004 s. 811

Rt. 1999 s. 490

Rt. 1998 s. 787

Rt. 1982 s. 764

Tingrettsavgjørelser

Oslo tingrett:

TOSLO-2004-73180

TOSLO-2005-130595

TOSLO-2005-1084

TOSLO-2005-84200

TOSLO-2005-111241

TOSLO-2006-35753

TOSLO-2006-878

TOSLO-2006-66082

TOSLO-2006-141740

TOSLO-2006-5432

TOSLO-2006-31834

Larvik tingrett:

TLARV-2005-182245

Øst-Finnmark tingrett:

TOSFI-2006-7474

Sunnmøre tingrett:

TSUMO-2005-184430

TSUMO-2005-152462

Ryfylke tingrett:

TRYFY-2006-4525

EMD dommer

Adele Johansen mot Norge. 07.08.1996

Bronda mot Italia. 09.06.1998

Nettsteder

www.bufetat.no

www.lovdata.no

www.regeringen.se

www.regjeringen.no

www.ssb.no

Websider

<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19900052.HTM> = Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

<http://www.notisum.se/rnp/SLS/lag/20010453.HTM> = Socialtjänstlagen

<http://www.ssb.no/emner/03/03/10/> = Statistisk Sentralbyrå. Tall fra 2005.

